

Naiset metsäsektorilla

Pekka Ripatti (toim.)

HELSINGIN TUTKIMUSKESKUS

METSÄNTUTKIMUSLAITOKSEN TIEDONANTOJA 697,1998

METSÄNTUTKIMUSLAITOS
Jalostusosasto

Naiset metsäsektorilla

Pekka Ripatti (toim.)

HELSINGIN TUTKIMUSKESKUS

Ripatti, P. (toim.) 1998. Naiset metsäsektorilla. Metsäntutkimuslaitoksen tiedonantoja 697. 63 s. ISBN 951-40-1638-6, ISSN 0358-4283.

Tutkimuksessa tarkastellaan naisia metsäteollisuuden lopputuotekuluttajina, metsänomistajina ja metsäammattilaisina. Metsäteollisuuden lopputuotekuluttajia ja metsänomistajia koskevat tutkimukset perustuvat Metsäntutkimuslaitoksen ja Helsingin yliopiston taloustieteen sekä metsäekonomin laitosten 1990-luvulla keräämiin laajoihin kuluttaja- ja metsänomistaja-aineistoihin. Metsäammattilaisia koskevaa tutkimusta varten kerättiin oma aineisto postikyselyllä vuosina 1996–97.

Suomalaiset naiset ostavat pääosan kotitalouksien paperituotteista, miehet taas pääosan puu- ja rakennustavaroista. Naisilla on kuitenkin miehiä keskeisempi rooli niin paperituotteiden kuin puu- ja rakennustavaroiden hankintapäätöksissä. Niitä tehdessään naiset ottavat ympäristönäkökohdat miehiä useammin huomioon. Naisten käyttäytymiseen vaikuttavat myös miehiä voimakkaammin ympäristön normipaineet ja lisäksi naiset uskovat oman käyttäytymisensä todellisiin vaikutusmahdollisuuksiin.

Metsänomistajista kolmasosa on naisia. Noin puolet naismetsänomistajista on eläkkeellä ja lähes 40 prosenttia naisten metsälöistä on perikunta- tai yhtymämuotoisia. Lisäksi naisten metsälöiden keskikoko on viisi hehtaaria pienempi kuin miehillä. Naiset myyvät puuta vähemmän ja harvemmin kuin miehet. Sukupuoli ei ole kuitenkaan itsellinen puunmyyntitodennäköisyyteen vaikuttava tekijä, vaan todelliset selittävät tekijät ovat jakautuneet eri tavoin naisten ja miesten kesken. Naiset reagoivat voimakkaammin erityisesti kantohintojen sekä joukko- ja ryhmäneuvontatilaisuuksien määrän muutoksiin.

Naisten osuus metsätoimihenkilöistä on noin kymmenesosa ja metsänhoitajista 15 prosenttia. Naisten osuus metsäammattilaisista on kasvussa, koska noin kolmasosa nykyään valmistuneista metsätoimihenkilöistä ja metsänhoitajista on naisia. Metsäalan koulutuksen saaneista naisista selvästi miehiä suurempi osuus työskentelee metsäalan ulkopuolisissa tehtävissä. Naiset työskentelevät miehiä harvemmin puunhankinnan tehtävissä sekä ansaitsevat miehiä vähemmän. Nais- ja miesmetsäammattilaiset ovat yhtäläillä huolissaan metsäluonnon monimuotoisuuden säilymisestä, eivätkä kummatkaan sukupuolet ole valmiita luopumaan avohakkuista. Sekä naiset että miehet katsovat, että metsäopetus ei anna riittäviä valmiuksia analysoida metsätalouden toimintaympäristön muutoksia ja koulutuksen haluttaisiinkin painottuvan enemmän ympäristöopetukseen ja sosiaalisiin taitoihin.

Avainsanat: naiset, metsäsektori, kuluttajakäyttäytyminen, metsäteollisuustuotteet, metsänomistus, puun tarjonta, metsäammatit

Toimittaja: Pekka Ripatti, Metsäntutkimuslaitos, Helsingin tutkimuskeskus, Unioninkatu 40 A, 00170 Helsinki, faksi: (09) 8570 5717, sähköposti: pekka.ripatti@metla.fi

Julkaisija: Metsäntutkimuslaitos. Hyväksynyt tutkimusjohtaja Matti Kärkkäinen 12.8.1998.

Valokuvat: Metlan valokuva-arkisto, Metsäkuva-arkisto Ky, Kuvaliiteri Oy

Tilaukset: Metsäntutkimuslaitos, Helsingin tutkimuskeskus, Unioninkatu 40 A, 00170 Helsinki, puhelin: (09) 8570 5721, faksi: (09) 8570 5717, sähköposti: kaija.westin@metla.fi

Ripatti, P. (ed.). 1998. Women in the forest sector. Finnish Forest Research Institute, Research Papers 697. 63 p. ISBN 951-40-1638-6, ISSN 0358-4283.

On the basis of survey data, the paper addresses the behaviour of women in the forest sector. The study is divided into three parts. First, women are considered as end-users of forest products in Finland and in the most important importing countries of Finnish forest industry products. Secondly, women's behaviour as forest owners and timber sellers is examined, and finally, women's roles as forestry professions are outlined.

Concerning the end-users of forest products, women are shown buy the greater proportion of household paper products. They are also very important in influencing the selection of wood products, although males generally make the purchase. Women's general and specific attitudes are much more environmentally conscious than males. Women more readily identify with environmental problems and also are more sensitive to the pressures of social norms regarding environmental friendly behavior than men. Further, women have a strong belief in their own powers of influence and they are also environmentally friendly in their purchasing decisions and consumer behaviour in general.

The forest owner study shows that women owners have a rather high mean age, 58-years, which is five years higher than those of male forest owners. Women's frequency of timber sales is significantly less than those of males. The results of the logit analyses nevertheless indicate that gender is not an important factor affecting timber sales probability when its effect is studied together with the key explanatory variables. Women's timber sales behaviour is sensitive to changes in stumpage prices and participation in forest training courses.

About ten per cent of Finnish foresters are women. Their proportion is, however, growing because one third of the foresters graduating annually from universities and forestry schools are women. Men and women work in different forestry organizations and are engaged in different tasks. Women foresters are engaged in tasks other than traditional forestry and in this way they diversity the scope of the forestry profession. Women see their gender as a disadvantage when applying for jobs and they do not advance in their professional carrier. Women are paid less; the wage difference can be as much as 15 percent. The influence of family and children on career is greater in the case of women than men. However, both sexes share the same professional opinions and attitudes towards forests and forestry.

Keywords: women, gender, consumer behaviour, end-use of forest industry, products, forest ownership, timber sales behaviour, foresters, forestry professions

Editor: Pekka Ripatti, Finnish Forest Research Institute, Helsinki Research Centre, Unioninkatu 40 A, FIN-00170 Helsinki, Finland, telefax: +358 9 8570 5717, e-mail: pekka.ripatti@metla.fi

Sisällys

Esipuhe.....	5
1 Johdanto	7
1.1 Tutkimuksen tausta.....	7
1.2 Tutkimustehtävä ja raportin sisältö.....	9
2 Nainen metsäteollisuustuotteiden kuluttajana.....	11
2.1 Johdanto	11
2.2 Naisten merkitys ostopäätöksentekijöinä Suomessa.....	12
2.3 Ympäristöongelmien kokeminen, ympäristötietämys ja ympäristötiedon lähteet.....	14
2.4 Naisten ympäristöarvot ja -asenteet.....	15
2.5 Sosiaaliset normit ja vaikutusmahdollisuudet ympäristöön.....	19
2.6 Naisten kulutuskäyttäytyminen.....	21
2.7 Tulosten tarkastelu.....	25
3 Naiset Metsänomistajina	27
3.1 Johdanto	27
3.2 Metsänomistajien tausta- ja käyttäytymispiirteet sukupuolen mukaan.....	29
3.3 Puunmyyntitodennäköisyys ja sukupuoli	32
3.4 Tulosten tarkastelu.....	36
4 Naiset metsäammattilaisina	39
4.1 Johdanto	39
4.2 Metsäammattilaiset työelämässä	43
4.2.1 Työ ja palkkaus.....	43
4.2.2 Urakehitys	46
4.3 Metsäammattikuntaan ja metsäsektoriin sitoutuminen	49
4.4 Tulosten tarkastelu	52
5 Naiset metsäsektorilla – johtopäätökset.....	55
Kirjallisuus	58
Kirjoittajat	62
Liite	63

Naisten merkitys metsäsektorin päätöksentekijöinä, niin kuluttajina, metsänomistajina kuin metsäammattilaisinakin on kasvamassa. Tutkimustietoa naisten roolista metsäsektorilla on kuitenkin ollut saatavilla vain niukasti ja hajanaisesti. Tähän ongelmaan kiinnitettiin huomiota syksyllä 1995, kun Suomen Metsäyhdistyksen tiedottajan, Kristiina Vuopalan aloitteesta perustettiin työryhmä kartoittamaan ja kokoamaan tietoja metsäsektorin naisista. Työryhmään kuuluivat Metsäntutkimuslaitoksen kehittämispäällikkö Ritva Ihalainen, tutkijat Raija-Riitta Enroth, Pekka Ripatti ja Kari Valtonen sekä koulutussuunnittelija Sirpa Kärkkäinen Helsingin yliopistosta.

Työryhmä suunnitteli ”Roolikäyttäytyminen metsäsektorilla” -tutkimushankkeen, jonka tarkoituksena oli kartoittaa tiedot – olemassa olevien aineistojen pohjalta – naisten käyttäytymisestä metsäteollisuuden lopputuotekuluttajina ja metsänomistajina sekä tutkia naisten työtehtäviä ja työmarkkinoille sijoittumista metsäalan ammattijärjestöjen rekisteritietojen pohjalta. Tutkimushanke käynnistettiin vuonna 1996 ja se saatettiin loppuun kesällä 1998. Tutkimushanke toteutettiin Metsäntutkimuslaitoksen Helsingin tutkimuskeskuksessa ja siihen saatiin lisärahoitusta Metsämiesten Säätiöltä.

Hankkeen tukiryhmään ovat työryhmän jäsenten ohella kuuluneet toimitussihteeri Pirjo Korhonen Metsäalan toimihenkilöliitosta, tutkimuspäällikkö Anna-Leena Simula Maa- ja metsätaloustuottajain keskusliitosta, Suomen Metsänhoitajaliiton edustajana ylitarkastaja Leena Tenhola maa- ja metsätalousministeriöstä ja johtaja Hannu Valtanen Metsäteollisuus ry:stä.

Metsäteollisuuden lopputuotteiden kuluttajankäyttäytymistä käsittelevän tutkimuksen on tehnyt Kari Valtonen ja metsänomistajia käsittelevän tutkimuksen Pekka Ripatti. Metsäammattaja käsittelevän tutkimuksen käynnisti Sirpa Kärkkäinen, sitä jatkoi Eija Mustonen ja saattoi päätökseen Jaana Kaipainen. Viime mainitun tutkimuksen aineiston hankintaa avustivat merkittävällä tavalla Henna Lehkoinen Suomen Metsänhoitajaliitosta ja Pirjo Korhonen Metsäalan toimihenkilöliitosta.

Tämän julkaisun painatuskuntoon saattamista edistivät Metsäntutkimuslaitoksen Helsingin tutkimuskeskuksen tutkijat Pertti Elovirta, Harri Hänninen, Riitta Hänninen, Heimo Karppinen, Leena Petäjistö, Ashley Selby, Tuija Sievänen ja Anne Toppinen sekä yliassistentti Helena Meriluoto Helsingin yliopiston metsäekonomian laitokselta tekemällä käsikirjoitukseen hyödyllisiä ja huomioon otettuja parannusehdotuksia. Anna-Kaisu Korhonen vastasi julkaisun taitosta. Hankkeen vastuuhenkilönä ja julkaisun toimittajana kiitän kaikkia hankkeen edistymiseen ja julkaisun sisältöön myötävaikuttaneita henkilöitä ja yhteisöjä.

Helsingissä, 10. elokuuta 1998

Pekka Ripatti

1 Johdanto

Pekka Ripatti

1.1 Tutkimuksen tausta

Metsäsektorin naisistuminen on yhteydessä suomalaisen yhteiskunnan muutokseen. Viime vuosikymmeninä syntyvyyden aleneminen lienee tärkein väestöllinen naisten asemaan vaikuttanut tekijä. Myös muutokset perhe-elämässä ovat vaikuttaneet naisten asemaan, mikä on mahdollistanut naisten monipuolisen toimimisen yhteiskunnassa. Koulutustason paraneminen ja naisten siirtyminen suuressa määrin työelämään ovat lisänneet naisten taloudellista ja sosiaalista riippumattomuutta.

Maatalousyhteiskunnassa puoliset jakoivat maatalan työt ja osallistuivat yhdessä aineellisen toimeentulon hankintaan. Sukupuoliroolit määräytyivät maatalojen työnjaon mukaan, jossa naisilla ja miehillä oli omat tehtävänsä (Högbacka 1995). Kansainväliseen kehitykseen verrattuna Suomi pysyi maatalousyhteiskuntana pitkään ja vasta 1960-luvulla maa alkoi teollistua. Maatalousvaltaisen kauden päättyminen merkitsi perheiden roolin muutosta tuottajista kuluttajiksi. Kulutus- ja ostopäätöstenteko eriytyivät sukupuolen mukaan siten, että naiset vastasivat päivittäistavaroiden hankinnasta, miehet puolestaan harvemmin toistuvista hankinnoista (Autio 1986).

Teollisten työpaikkojen kasvu pysähtyi kuitenkin jo 1970-luvulla ja Suomi siirtyi verrattaen nopeasti jälkiteolliseen yhteiskuntaan. Tästä syystä suomalaiset naiset eivät suurin joukoin ehtineet kokea sitä läntisten teollisuusyhteiskuntien kehitysvaihetta, jossa mies huolehti yksin perheen toimeentulosta naisen hoitaessa kotia ja lapsia (Haavio-Mannila 1990). Jälkiteollisessa yhteiskunnassa palvelu- ja hallintotöiden osuus kasvoi ja työvoiman tarve lisääntyi, jolloin naisten osuus työvoimasta kasvoi. Tämä merkitsi monessa suhteessa naisten irtautumista maatalousyhteiskunnasta peräisin olevista ja teollisuusyhteiskunnan muokkaamista eri elämänpiirien sukupuolirooleista.

Perherakenteiden muutosten myötä perinteiset sukupuoliroolit ovat hämärtyneissä kuluttajakäyttäytymisessä. Naisten taloudellisen ja sosiaalisen riippumattomuuden lisääntyminen on mahdollistanut yhä useamman naisen kiinteän tai muun omaisuuden omistamisen joko yksin tai perheenjäsenenä. Työmarkkinoilla naisten ja miesten välinen ammatillinen eriytyminen on vähentynyt, koska yhä useampi nuori hakeutuu koulutukseen vastakkaisen sukupuolen perinteisesti hallitsemille ammattialalle (Naiset... 1997). Metsäsektorilla nämä muutokset näkyvät erityisesti siten, että naiset tekevät metsäteollisuuden lopputuotemarkkinoilla yhä useamman kulutus- ja ostopäätöksen. Lisäksi naisten osuudet metsänomistajista ja metsäammattilaisista ovat kasvamassa.

Naisten merkityksen korostuminen metsäteollisuuden lopputuotteiden kulutus- ja ostopäätöstentekijöinä on yhteydessä näiden tuotteiden kulutukseen. Tutkimustulokset viittaavat siihen, että kuluttajien käyttäytyminen olisi muuttumassa ympäristötietoisempaan suuntaan (Heiskanen ja Timonen 1995). Eräänä syynä tä-

hän on pidetty sitä, että naiset suhtautuvat luonto- ja ympäristökysymyksiin eri tavoin kuin miehet. Sukupuolten välillä on havaittu eroja myös kulutuksen määrässä ja laadussa (Jallinoja 1997). Esimerkiksi 1970-luvulla tehdyn tutkimuksen mukaan naiset valitsivat omakotitalon rakennusmateriaaleista sisustukseen liittyvät materiaalit, miehet puolestaan rakenteiden perusmateriaalit (Juslin 1975).

Naismetsänomistajien osuuden kasvun vaikutukset näkyvät puolestaan yksityismetsätaloudessa. 1980-luvun alun metsänomistaja-aineistojen mukaan puunmyynnit toistuivat naisten metsälöillä harvemmin kuin miesten metsälöillä. Lisäksi hakkuumahdollisuudet vaihtelivat sukupuolen mukaan alueittain. Länsi-Suomessa naisten metsälöillä hakkuumahdollisuudet olivat suuremmat kuin miesten metsälöillä, mutta Itä-Suomessa tilanne oli päinvastainen (Järveläinen 1988). Naisten osuuden kasvu metsänomistajakunnassa on muuttanut myös yksityismetsätalouden neuvontaorganisaatioiden toimintaympäristöä. Tutkimusten mukaan neuvontaorganisaatiot eivät ole kyenneet tavoittamaan naisia läheskään samassa suhteessa kuin miehiä (Hänninen ja Viitala 1994).

Työmarkkinoilla naiset sijoittuvat miehiä useammin muualle kuin metsäalan perinteiselle tehtäväkentälle eli puunkorjuun ja -hankinnan tai metsätalouden suunnittelun pariin (Ihalainen 1987). Syynä ovat toisaalta metsäalan työtehtävien muutokset, sekä metsäammatteihin valmistuvien määrän lisääntyminen 1980-luvun puolivälin jälkeen. Lisäksi naisten erilaisten ominaisuuksien, kuten viestintä- ja kommunikointitaitojen, vuoksi metsäalan organisaatioiden toimintakulttuuri on muuttumassa.

Missä määrin naisten kasvava merkitys metsäsektorilla vaikuttaa metsänomistajien puun tarjontaan ja metsäteollisuustuotteiden kysyntään on kuitenkin epäselvä. Naisten ja miesten käyttäytymiseroja erikseen metsäteollisuuden lopputuote- ja raakapuumarkkinoilla onkin syytä tarkastella. Lisäksi naismetsäammattilaisten työn ja urakehityksen tunteminen on tärkeää, koska naisten määrän lisääntyminen merkitsee paitsi perinteisen tehtäväkentän laajentumista, myös haasteita metsäalan koulutuksen suunnittelulle.

Viime vuosikymmeninä myös sukupuolirooleihin kohdistuva tutkimus ja nais- tutkimus ovat vakiintuneet tärkeiksi tieteidenvälisiksi tutkimusotteiksi erityisesti yhteiskuntatieteissä. Naisten näkökulmasta lähtevä tutkimus on laventanut perinteisesti miesten hallitsemaa tieteen valtavirtaa ja kyseenalaistanut monia aiemmin yleispätevinä pidettyjä tutkimustuloksia (Haavio-Mannila 1990). Mm. Allén (1991) on kritisoinut taloustieteen vallitsevaa tapaa luokitella kotitalouksia niiden päämiesten – jotka ovat suurempien tulojensa vuoksi useimmiten miehiä – ominaisuuksien perusteella. Metsätieteissä näistä lähtökohdista tutkimusta ei ole kuitenkaan tehty.

Kuluttajien käyttäytymisestä metsäteollisuuden lopputuotemarkkinoilla on saatavilla toki tuoreitakin tutkimuksia (Valtonen ym. 1997), mutta sukupuolen mukaan tuloksia ei ole raportoitu. Niinikään metsänomistajien käyttäytymisestä on olemassa runsaasti tutkimustietoa (ks. Ihalainen 1990, Ovaskainen ja Kuuluvainen 1994), mutta naisten ja miesten välisiin eroihin ei ole juurikaan kiinnitetty huomiota. Myös muissa maissa naismetsänomistajiin kohdistuva tutkimustoiminta on rajoittunut vain muutamaankin tutkimukseen (Strupstad 1991, Lidestav 1998). Metsäammattaja käsittelevissä tutkimuksissa on sen sijaan aiemminkin tarkasteltu

nimenomaan naisten tausta- ja käyttäytymispiirteitä (Ihalainen 1987, Kärkkäinen ja Toivanen 1995).

Vähäisten ja hajallaan olevien tutkimustietojen takia naisten ja sukupuolierojen merkitystä metsäsektorilla on vaikea arvioida. Tämän raportin tavoitteena on tuottaa uutta tietoa sukupuolten välisistä käyttäytymiseroista metsäsektorilla ja koota hajallaan olevat tiedot samaan julkaisuun.

1.2 Tutkimustehtävä ja raportin sisältö

Tutkimuksessa tarkastellaan naisten kuluttaja- ja ostokäyttäytymistä metsäteollisuuden lopputuotemarkkinoilla, naisia metsänomistajina ja puun myyjinä sekä metsäammattilaisina. Raportti on jäsennetty siten, että johdannon jälkeen luvussa 2 selvitetään naisten merkitystä päätöksentekijöinä ja vaikuttajina metsäteollisuuden lopputuotteiden hankinnassa. Sen jälkeen kuvataan naisten metsätalouteen ja -teollisuuteen sekä puutuotteisiin liittyviä ympäristöasenteita ja -tietämystä.

Luvussa 3 tarkastellaan ensiksi metsänomistuksen jakautumista sukupuolen mukaan ja sen viimeaikaista kehitystä. Sen jälkeen kuvataan nais- ja miesmetsänomistajien taustapiirteitä sekä metsätaloudellista käyttäytymistä. Erityisesti tarkastellaan metsänomistajien puunmyyntikäyttäytymistä sukupuolen mukaan. Luvussa 4 tarkastellaan aluksi naismetsäammattilaisten taustapiirteitä ja työtehtäviä. Sen jälkeen vertaillaan naisten ja miesten palkkausta sekä urakehitystä. Lopuksi tarkastellaan metsäammatteihin ja metsäalaaan liittyviä väittämiä sukupuolen mukaan. Luvut 2–4 on raportoitu siten, että ne ovat itsenäisesti luettavissa. Aineistot ja menetelmät on esitelty suppeasti kunkin luvun johdannossa ja lukujen lopussa on koottu tuloksista lyhyet päätelmät. Koko raporttia koskevat päätelmät tehdään luvussa 5.

2 Nainen metsäteollisuustuotteiden kuluttajana

Kari Valtonen

2.1 Johdanto

Toisen maailmansodan jälkeinen teollistuminen eriytti sukupuolten rooleja kuluttajina läntisissä teollisuusmaissa. Jälkiteolliseen yhteiskuntaan siirtyminen on puolestaan muokannut näitä rooleja entisestään. On luultavaa, että naisten jo ennuudesta suuri merkitys kotitalouden tarvitsemien tuotteiden ostajina, valintapäätöksentekijöinä ja siihen vaikuttajina on kasvanut.

Perinteisesti on korostettu naisten ja miesten välisiä suuria eroja, mutta tuoreet tutkimustulokset Suomessa osoittavat, että naisten ja miesten väliset erot asenteissa ja arvoissa ovat yleisesti ottaen varsin pienet (Jallinoja 1989 ja 1997). Monissa aihekokonaisuuksissa naisten ja miesten mielipiteet ovat hyvin lähellä toisiaan myös yksityiskohdissa. Naisten ja miesten asennoituminen esimerkiksi työhön ja luottamus eri instituutioihin on Suomessa hyvin samanlaista.

Suomalaisissa tutkimuksissa suurimmat erot naisten ja miesten välillä on havaittu asennoitumisessa uskonnollisuuteen, ympäristönsuojeluun ja tasa-arvoon, joihin naiset suhtautuvat selvästi myönteisemmin kuin miehet (Jallinoja 1997). Tämän perusteella voidaan olettaa, että naisilla ympäristötekijät vaikuttavat myös kulutuskäyttäytymiseen selvästi enemmän kuin miehillä. Naisten merkitys metsäteollisuustuotteiden kulutus päätöksentekijöinä ja eri valintakriteerien merkitys naisten kulutus päätöksissä tunnetaan kuitenkin puutteellisesti, koska sukupuolten välisiä eroja tutkimuksissa ei ole juurikaan tarkasteltu (Valtonen ym. 1995).

Tutkimuksen tarkoitus ja aineisto

Tämän tutkimuksen tavoitteena on tuottaa tietoa naisten ja miesten eroista metsäteollisuustuotteiden kuluttajina ja ympäristön merkityksestä kulutuskäyttäytymisessä. Tutkimuksessa selvitetään siis, mikä osuus naisilla on ostopäätösten tekijöinä ja ostopäätökseen vaikuttajina metsäteollisuustuotteiden kulutus päätöksissä. Lisäksi kuvataan ympäristötietoisuuden merkitystä naisten ja miesten kulutuskäyttäytymisessä.

Ympäristötietoisuuden merkitystä tutkittaessa aluksi tarkastellaan kuluttajien kokemuksia ympäristöongelmista ja informaatiolähteiden merkitystä ympäristötiedon lähteenä sekä erityisesti metsätalouteen liittyviä ympäristöarvoja ja -asenteita. Sen jälkeen tarkastellaan metsäteollisuuteen ja puutuotteisiin liittyviä ympäristöasenteita, koettuja normipaineita ja uskoa omiin vaikutusmahdollisuuksiin ympäristöasioissa. Lopuksi analysoidaan ympäristötietoisuuden merkitystä kulutuskäyttäytymisessä, metsäteollisuustuotteiden valintakriteerinä ja toteutuneessa ostokäyttäytymisessä.

Tutkimuksessa hyödynnetään kahta eri aineistoa. Naisten merkitystä ostajina ja ostopäätösten tekijöinä tutkitaan aineistolla, joka on osa laajempaa tutkimusta.

Se kuvaa suomalaisten kuluttajien asenteita ja mielipiteitä metsätalouden sertifiointia kohtaan. Aineisto kerättiin postikyselyllä tammikuussa 1998 ja se sisältää 699 kuluttajan tiedot, joista noin puolet on naisia.

Ympäristötietoisuuden merkityksen tarkastelu naisten kulutuskäyttäytymisessä kohdistuu Suomeen lisäksi kolmeen keskeiseen Euroopan maahan ja Kanadaan. Sen aineistona käytetään Metsäteollisuuden vihreät kuluttajat -tutkimuksen aineistoa (Valtonen ym. 1997), jossa haastateltiin 897 kuluttajaa Suomen lisäksi Saksassa, Ranskassa, Englannissa ja Kanadassa.

Tulokset esitetään pääosin prosenttijakaumien ja ristiintaulukoiden avulla. Naisten ja miesten välisten erojen tilastolliset merkitsevyydet testattiin tavanomaisilla luokiteltujen muuttujien χ^2 -riippumattomuustesteillä. Sukupuolten väliset yli viiden prosenttiyksikön erot tilastollisesti vähintään 10 prosentin riskitasolla esitetään asetelmissa ja taulukoissa lihavoituna.

2.2 Naisten merkitys ostopäätöksentekijöinä Suomessa

Kotitalouden ostopäätöksentekoon osallistuu tuoteryhmästä riippuen yksi tai useampi perheenjäsen. Päivittäin ostettavien tuotteiden ostopäätöksentekijänä on useimmiten se perheenjäsen, joka käytännössä tuotteet ostaa. Harvemmin ostettavien ja hinnaltaan kalliimpien tuotteiden kuten kotitalouskoneiden ostopäätösten tekoon osallistuvat usein ostajan lisäksi myös muut perheenjäsenet. Naiset ovat perinteisesti ostaneet pääosin kotitalouden tarvitsemat päivittäistavarat ja samalla ostotilanteessa tehneet tuotteiden valintapäätökset. Naisten merkitystä erilaisten tuotteiden ostopäätösten tekijöinä tarkasteltiin tiedustelemalla, kuka kotitaloudessa ostaa tarvittavat tuotteet (taulukko 1).

Naiset ostavat pääosin kotitalouden tarvitsemat tuotteet. Erityisesti päivittäin hankittavat tuotteet naiset ostavat lähes aina enemmistössä kotitalouksista. Niin myös kotitalouden tarvitsemat paperituotteet: WC- ja talouspaperit, kirjoituspaperit ja kirjekuoret. Kodinkoneet ja huonekalut ostetaan useimmiten yhdessä. Ainoastaan puutavaran ja muut rakennustarvikkeet miehet ostavat pääosin yksin. Samansuuntaisia tuloksia miesten merkityksestä puutavaran ja muiden rakennusmateriaalien valinnassa on saanut Juslin (1975) tutkiessaan perheen päätöksentekoa omakotitalon rakennusmateriaalien valinnassa. Miehet päättävät pääosin eri rakenteiden perusmateriaaleista kun taas naiset päättävät lähinnä sisustukseen kuuluvista materiaali- ja värivalinnoista.

Tutkimuksessa tiedusteltiin myös, kuinka paljon eri perheenjäsenet vaikuttavat suomalaisissa kotitalouksissa hankittavien paperi- ja puutuotteiden valintaan (taulukko 2). Paperituotteina kysymyksessä mainittiin WC- ja talouspaperit sekä kirjoituspaperit ja puutuotteina huonekalut, kaapistot ja puutavara. Tulosten mukaan naisilla on vahva asema paitsi paperituotteiden ostajina myös ostopäätöksentekijöinä. Miesten vaikutus paperituotteiden valinnassa on huomattavasti pienempi. Myös puutuotteiden valintaan naiset vaikuttavat voimakkaasti, vaikka miehet toimivatkin pääosin puutuotteiden ostajina. Tulokset voitaneen yleistää myös muihin läntisiin teollisuusmaihin.

Taulukko 1. Naiset ja miehet eri tuoteryhmien ostajina suomalaisissa perheissä vuonna 1998.

	Nainen	Nainen ja mies yhdessä	Mies	Yhteensä
Tuoteryhmä		% perheenjäsenistä		
Elintarvikkeet	49	36	15	100
WC- ja talouspaperit	47	32	21	100
Puhdistusaineet	72	15	13	100
Kirjoituspaperit ja kirjekuoret	58	23	19	100
Kodinkoneet	15	55	30	100
Huonekalut	18	68	14	100
Puutavara ja muut rakennustarvikkeet	11	10	79	100

Taulukko 2. Eri perheenjäsenten merkitys paperi- ja puutuotteiden valinnassa suomalaisissa kotitalouksissa vuonna 1998.

	Erittäin suuri	Hyvin suuri	Kohtalainen	Vähäinen	Ei vaikutusta
Perheenjäsen	merkitys paperituotteiden valinnassa, %				
Nainen	56	22	12	2	8
Mies	22	27	21	14	16
Tytöt	8	14	16	13	49
Pojat	5	6	15	18	56
Perheenjäsen	merkitys puutuotteiden valinnassa, %				
Nainen	51	25	13	4	7
Mies	48	28	16	2	6
Tytöt	5	11	16	15	53
Pojat	3	10	15	20	52

2.3 Ympäristöongelmien kokeminen, ympäristötietämys ja ympäristötiedon lähteet

Kuluttajien ympäristöasenteisiin ja -käyttäytymiseen vaikuttavat ympäristöasioita koskevan tiedon lisäksi voimakkaasti kuluttajien henkilökohtaiset kokemukset ympäristöhaitoista. Seuraavassa asetelmassa on esitetty niiden naisten ja miesten osuudet, jotka kokevat ao. ympäristöongelman häiritsevän heidän elämäänsä erittäin tai hyvin paljon.

Ympäristöongelma	Naiset	Miehet
	%	
Liikenteen saasteet	64	56
Ympäristön roskaantuminen	56	50
Teollisuuden ilmansaasteet, haju	56	50
Vesistöjen pilaantuminen	48	50
Hakkuiden ja metsänhoidon jäljet metsässä	29	22
Metsämaiseman yksitoikkoisuus	19	19
Kaatopaikkahaitat	21	17

Ympäristöongelmien henkilökohtainen kokeminen on naisilla ja miehillä samantapaista, mutta naisia ne häiritsevät enemmän. Eniten molempia sukupuolia häiritsevät liikenteen saasteet, ympäristön roskaantuminen, teollisuuden ilman saasteet ja vesistöjen pilaantuminen. Selvästi näitä pienemmäksi ongelmaksi sekä miehet että naiset kokevat hakkuiden ja metsänhoidon jäljet metsässä, metsämaiseman yksitoikkoisuuden ja kaatopaikkahaitat.

Ympäristötiedon tasossa naisilla ja miehillä ei ole suuria eroja. Kuitenkin muualla Euroopassa miehet tuntevat naisia paremmin ympäristöongelmat ja erityisesti tietävät niiden syyt. Myös Suomessa miehet tietävät ongelmien syyt selvästi paremmin kuin naiset (Heiskanen ja Timonen 1996a). Sen sijaan kulutusvalintoihin liittyvissä käytännön ympäristötiedoissa naiset ja miehet eivät poikenneet toisistaan. Naiset olivat kuitenkin selvästi halukkaampia kuin miehet saamaan lisää tuotteisiin liittyvää ympäristötietoa ja tietoa omista vaikutusmahdollisuuksistaan ympäristöön. Ympäristötiedon informaatiolähteiden käytössä naisten ja miesten välillä ei ole suuria eroja. Seuraavassa asetelmassa on esitetty eri informaatiolähteitä erittäin tai hyvin tärkeänä pitävien osuudet.

Ympäristötiedon informaatiolähde	Naiset	Miehet
	%	
TV, radio	74	72
Sanomalehdet	75	70
Tuoteselosteet	68	55
Aikakauslehdet	54	49
Ympäristöjärjestöt	33	29
Omat ammattilehdet	26	32
Ympäristölehdet	25	18
Myyntiesitteet	19	17

Tärkeimpinä ympäristötiedon lähteinä eurooppalaiset kuluttajat pitävät TV:tä, radiota ja sanomalehtiä. Noin kolme neljäsosaa pitää niitä hyvin tai erittäin tärkeinä. Joukkoviestimien hallitseva asema kuluttajien ympäristötiedon lähteenä on ymmärrettävää, koska niillä on hallitseva asema kaikessa tiedonvälityksessä. Seuraavaksi tärkeysjärjestyksessä tulevat tuoteselosteet ja aikakauslehdet. Naiset pitävät nimenomaan tuoteselosteita ja pakkausmerkintöjä tärkeämpänä informaation lähteenä kuin miehet. Samansuuntaisia tuloksia on saatu myös aiemmin (Heiskanen ja Timonen 1996b).

Noin kolmannes kuluttajista pitää ympäristöjärjestöjä hyvin tärkeinä, mutta toisaalta runsas viidennes ei pidä niitä ollenkaan tärkeinä. Vielä suurempi osa kuluttajista ei pidä ympäristölehtiä ollenkaan tärkeinä. Ympäristölehdillä ja ympäristöjärjestöillä on kuitenkin suurempi merkitys naisille kuin miehille. Ympäristöjärjestöjä ja -lehtiä tärkeinä pitävien osuudet vastaavat hyvin ympäristöjärjestöjen ja -lehtien saamaa kommunikaatioalttiutta kuluttajien keskuudessa. Vain ympäristöasioissa eri tavoin aktiiviset kuluttajat ostavat tai tilaavat ympäristölehtiä tai saavat muuten ympäristöjärjestöjen informaatiota.

2.4 Naisten ympäristöarvot ja -asenteet

Eurooppalaisilta kuluttajilta tiedusteltiin myös yleisiä ympäristöarvoja ja suhtautumista ympäristöongelmien ratkaisumahdollisuuksiin. Selvä enemmistö koki ihmisten elämäntavan sopeuttamisen luonnon edellytyksiin välttämättömäksi ehdoksi ihmiskunnan tulevaisuudelle (taulukko 3). Naisille ympäristön huomioon ottaminen kaikessa toiminnassa on kuitenkin selvästi tärkeämpää kuin miehille. Naisten mielestä kehittyneissä maissa kulutuksen vähentäminen on välttämätöntä ympäristöongelmien ratkaisemiseksi. Sen sijaan naiset eivät usko samassa määrin kuin miehet, että ympäristöongelmista selvittää tekniikan kehityksen tai taloudellisen kasvun avulla.

Ympäristönsuojelun suurempi merkitys naisille tulee ilmi myös muista suomalaisien asenteita selvittäneistä tutkimuksista. Tilastokeskuksen vuonna 1994 tekemän haastattelututkimuksen mukaan naisista noin 80 prosenttia ja miehistä noin 70 prosenttia oli sitä mieltä, että luonnonsuojelu edellyttää perusteellisia muutoksia elämäntavoissa (Sairinen 1996). Saman tutkimuksen mukaan yli puolet naisista ja miehistä uskoi, että suomalaiset ovat huolissaan ympäristön tilasta ja pyrkivät sen takia muuttamaan kulutustapojaan, vaikka alle puolet niin naisista kuin miehistäkin asetti ympäristönsuojelun etusijalle suhteessa taloudelliseen kasvuun. Lisäksi naisista alle kymmenesosa ja miehistä vajaa viidennes uskoi luonnonsuojelun lisäävän työttömyyttä.

Suomalaiset naiset myös suhtautuvat ylipäättänsä vakavammin ympäristöongelmiin kuin miehet (Heiskanen ja Timonen 1996b). Naisten mielestä ihmisten on muutettava omia elämäntapojaan, muuten ympäristöä ei voi pelastaa. Miehet sen sijaan kokivat ympäristönsuojelun negatiiviset talousvaikutukset suuremmiksi kuin naiset ja uskoi taloudellisen kasvun sekä tieteen ja teknologian kehityksen ratkaisevan ympäristöongelmat.

Taulukko 3. Naisten ja miesten suhtautuminen yleisiin ympäristöarvoja ja -asenteita kuvaaviin väittämiin Euroopassa ja Kanadassa vuonna 1995.

	Naiset	Miehet
Väittäjä	ehdottomasti tai hyvin paljon samaa mieltä, %	
• Ihmisten elämäntavan sopeutuminen luonnon edellytyksiin on välttämätön ehto ihmiskunnan tulevaisuudelle	86	83
• Ympäristöä ei voi pelastaa ilman kulutuksen vähentämistä	63	50
• Kulutuksen kasvu johtaa ympäristökatastrofiin	54	43
• Ympäristöongelmista pystytään selviytymään tekniikan kehityksen avulla	34	39
• Ihmisten kokemana taloudellinen ja sosiaalinen turvattomuus on pahempi ongelma kuin ympäristöongelmat	34	37
• Taloudellinen kasvu auttaa ympäristöongelmien ratkaisussa	24	35
• Afrikan köyhät kehitysmaat ovat suurempi riski ympäristölle kuin runsaasti kuluttavat teollisuusmaat	16	23
• Asenne ympäristöjärjestöihin: aktivisti, jäsen, taloudellinen tukija tai suhtautuu myönteisesti ympäristöjärjestöihin	87	77

Suomalaisten asenteita vuonna 1996 selvittäneen World Values 1996, Finland -tutkimuksen (Suhonen 1997) mukaan noin puolet miehistä ja naisista oli sitä mieltä, että taloudelliselle kasvulle ja uusien työpaikkojen luomiselle pitää antaa etusija, vaikka ympäristö kärsisikin jossain määrin. Kuitenkin naisista suurempi osa kuin miehistä antoi ympäristönsuojelulle etusijan jopa taloudellisen kasvun ja työpaikkojen kustannuksella.

Kuluttajien selvä enemmistö Euroopassa hyväksyy ympäristöjärjestöjen toiminnan. Naiset suhtautuvat kuitenkin myönteisemmin niiden toimintaan. Sekä miehistä että naisista ympäristöjärjestöjen toimintaan aktiivisesti osallistuvia on viisi prosenttia ja niihin jäsenenä kuuluvia on neljä prosenttia. Naisista suhteessa useampi tukee taloudellisesti ympäristöjärjestöjä ja naisista myös selvästi suurempi osuus suhtautuu vähintäänkin myönteisesti ympäristöjärjestöihin. Vastaavasti miehistä suurempi osa suhtautuu kielteisesti ympäristöjärjestöjen toimintaan tai pitää niitä yhdentekevinä.

Tulokset vastaavat hyvin Jallinojan (1997) saamia tuloksia suomalaisten suhtautumisesta ympäristöjärjestöihin. Sen mukaan naisista selvästi suurempi osa kuin miehistä on ympäristöjärjestöjen rivijäseniä, osallistuu kokouksiin tai vetoon ympäristön puolesta tai lahjoittaa rahaa ympäristöjärjestöille. Tilastokes-

kuksen tutkimuksen mukaan naiset myös luottivat ympäristöongelmien ratkaisuissa ympäristöjärjestöihin selvästi enemmän kuin miehet (Sairinen 1996).

Naiset arvostavat metsien ympäristöystävällistä käyttöä

Erityisen selvästi naisten ja miesten erot suhtautumisessa ympäristöön tulevat ilmi metsien eri käyttömuotojen ja metsään liittyvien arvojen merkityksessä (taulukko 4). Naiset pitävät metsän erilaisia ympäristöarvoja selvästi tärkeämpinä kuin miehet. Naiset pitävät erityisesti hiilen sitomista, eroosion estämistä ja monimuotoisuuden edistämistä tärkeämpinä kuin miehet. Lisäksi naiset arvostavat miehiä

Taulukko 4. Naisten ja miesten suhtautuminen metsän eri käyttömuotoihin ja metsätaloudellisiin ympäristöasenteisiin liittyviin väittämiin Euroopassa ja Kanadassa vuonna 1995.

Metsän käyttömuoto	Naiset	Miehet
	erittäin tai hyvin tärkeä, %	
• Metsät sitovat hiiltä (kasvihuoneilmiön hidastaminen)	87	80
• Metsät estävät eroosiota	83	78
• Metsät edistävät luonnonsuojelua	86	72
• Metsät edistävät luonnon monimuotoisuutta	79	66
• Metsät tuottavat puuta (paperin, rakennusmateriaalien, huonekalujen yms. raaka-aineeksi)	66	69
• Metsät tuottavat maisema-arvoja	75	64
• Metsissä voi ulkoilla ja virkistäytyä	68	64
• Metsät tuottavat riistaa, sieniä, marjoja yms.	61	52
Väittämä		
• Pakkauksia tulisi vähentää, vaikka se hankaloittaisi kuluttajan elämää	85	76
• Metsänhoitoa tulisi luonnonmukaistaa, vaikka se nostaisi metsäteollisuustuotteiden hintoja	82	74
• Kierrätyskuitua tulisi käyttää, vaikka se heikentäisi paperin laatua	74	66
• Avohakkuita tulisi välttää, vaikka se nostaisi puutuotteiden hintoja	71	62
• Ympäristöystävällisiä tuotteita tulisi ostaa, vaikka ne olisivat 5–15 prosenttia kalliimpia	62	62
• Trooppisten metsien käyttöä tulisi rajoittaa, vaikka se köyhdyttäisi alueen väestöä	59	58
• Veroja voitaisiin nostaa ympäristönsuojelun rahoittamiseksi	44	39
• Vanhat metsät tulisi suojella, vaikka se aiheuttaisi paikalliselle väestölle työttömyyttä	36	29
• Metsiä tulisi suojella, vaikka se merkitsisi alkuperäiskansojen elinkeinojen katoamista	35	36

enemmän myös metsän perinteisiä luonnonsuojelu- ja virkistysarvoja. Puuntuotannon arvostuksessa ei ole juurikaan eroa sukupuolten välillä.

Ympäristönsuojelun huomioonottamisesta metsätaloudessa aiheutuu usein kustannuksia tai ainakin metsästä saadut taloudelliset hyödyt pienenevät. Kuluttajien enemmistö on valmis uhrauksiin ympäristönsuojelun hyväksi ainakin asennetasolla. Ympäristöasioiden suurempi merkitys naisille kuin miehille tulee kuitenkin selvästi esiin, kun verrataan naisten ja miesten asenteita ympäristönsuojeluun ja siitä aiheutuviin kustannuksiin.

Naisista selvästi suurempi osuus kuin miehistä pitää hyvin tärkeänä pakkausten vähentämistä, vaikka se hankaloittaisi kuluttajan elämää. Naisista myös suurempi osa kuin miehistä on sitä mieltä, että kierrätyskuitua tulisi käyttää, vaikka se heikentäisi paperin laatua. Naisista selvästi useampi kuin miehistä on sitä mieltä, että metsänhoitoa tulisi luonnonmukaistaa ja avohakkuuta tulisi välttää, vaikka se nostaisi tuotteiden hintoja.

Naiset myös hyväksyvät miehiä useammin verojen noston ympäristönsuojelun rahoittamiseksi ja vanhojen metsien suojelun, vaikka se aiheuttaisi työttömyyttä paikalliselle väestölle. Naisten myötämielisempi suhtautuminen ympäristöveroihin tulee esiin myös Jallinojan (1997) tutkimuksesta. Sen mukaan suomalaisista naisista noin 60 prosenttia, mutta miehistä alle puolet hyväksyisi verojen korottamisen, jos rahat käytettäisiin ympäristön saastuttamisen ehkäisemiseen.

Naisten ja miesten erot tulevat ilmi myös suhtautumisessa luonnonmukaisuuteen ja tehokkuuteen metsänkäytössä kuten alla oleva asetelma osoittaa. Eurooppalaiset naiset kannattavat suojelumetsien lisäämistä. Lisäksi naisista selvästi suurempi osa kuin miehistä pitää parhaana vaihtoehtona sitä, että talousmetsiä hoidetaan tehokkaasti ja luonnonmukaisuus otetaan huomioon lisäämällä suojelumetsiä. Hänninen ja Karppinen (1996) ovat saaneet myös Suomesta samansuuntaisen tuloksen ryhmitellessään kansalaisia metsien talouskäytön ja suojelun kannattajiin.

Metsän käyttö	Naiset %	Miehet
Kaikki metsät palautetaan luonnonmukaiseen tilaan	12	8
Talousmetsiä hoidetaan mahdollisimman luonnonmukaisesti ja vain pieni osa metsistä suojellaan	21	32
Talousmetsiä hoidetaan tehokkaasti, luonnonmukaisuus otetaan huomioon lisäämällä suojelumetsiä	57	51
Kaikkia metsiä hoidetaan tehokkaasti	10	9
Yhteensä	100	100

Naisten ympäristöystävällisyys tulee selvästi ilmi myös ympäristöystävällisen metsänhoidon sisältöä ja erilaisten metsänhakkuu- ja metsänhoitotoimenpiteiden vahingollisuutta kuvaavista käsityksistä. Seuraavassa asetelmassa on esitetty erilaisia metsän käyttöön liittyviä toimenpiteitä erittäin tai hyvin vahingollisena ympäristölle pitävien osuudet. Naiset pitävät kaikkia metsänhakkuu- ja metsänhoitotoimenpiteitä selvästi vahingollisempina kuin miehet. Ainoastaan soiden ojitusta naiset pitävät vähemmän vahingollisena kuin miehet.

Toimenpiteen vahingollisuus	Naiset	Miehet
	%	
Trooppisten metsien hakkuut	81	75
Suojelumetsien hakkuut	71	63
Avohakkuut	65	55
Vanhon metsien hakkuut	52	44
Soiden ojitus	38	43
Pohjoisten metsien hakkuut	43	35
Talousmetsien hakkuut	16	10
Metsänistutus	7	6

2.5 Sosiaaliset normit ja vaikutusmahdollisuudet ympäristöön

Ympäristökäyttäytymiseen vaikuttavat asenteiden ohella elinympäristön normikäsitykset siitä, millainen käyttäytyminen on ympäristölle haitaksi tai eduksi. Naiset kokevat sosiaaliset normipaineet ympäristöystävälliseen käyttäytymiseen selvästi voimakkaampina kuin miehet (taulukko 5).

Sekä naiset että miehet kokevat hyvin voimakkaina, että heidän pitää kierrättää paperia sekä ostaa ympäristöystävällisiä tuotteita ja vähemmän pakattuja tuotteita. Naiset kokevat selvästi suurempia normipaineita kuin miehet myös oman kulutuksen vähentämiseen. Muihin käyttäytymisodotuksiin verrattuna kuluttajilla on vähemmän normipaineita kiinnittää huomiota ostamiensa tuotteiden puuraaka-aineen alkuperään ja ympäristöystävällisyyteen. Naiset kokevat kuitenkin voimakkaampia normipaineita kuin miehet ostaa tuotteita, joiden raaka-aine on kestävästi hoidetuista metsistä tai välttää tuotteita, jotka perustuvat vanhojen metsien hakkuisiin.

Ihminen toteuttaa käyttäytymisessään luonnollisesti niitä toimenpiteitä, joiden hän uskoo vaikuttavan asettamiensa tavoitteiden toteutumiseen. Eurooppalaiset naiset uskovat selvästi enemmän kuin miehet omiin mahdollisuuksiinsa vaikuttaa ympäristön laatuun ostamalla vähemmän pakattuja ja ympäristöystävällisiä tuotteita. Naiset myös uskovat enemmän kuin miehet voivansa vaikuttaa ympäristöön kierrättämällä paperia ja muita tuotteita.

Naisista 60 prosenttia uskoo voivansa vaikuttaa merkittävästi luontoon vähentämällä omaa kulutustaan. Naiset uskovat paremmin kuin miehet voivansa vaikuttaa myös metsien käyttöön vaatimalla avohakkuuvapaata paperia tai välttämällä vanhoista metsistä hakatusta puusta valmistettuja tuotteita. Ylipäättänsä kuluttajien usko omiin vaikutusmahdollisuuksiinsa näyttää olevan jonkin verran suurempi kuin heidän kokemansa normipaineet. Kuluttajat uskovat omien vaikutusmahdollisuuksiensa olevan suurimmat niillä käyttäytymismuodoilla, joiden mukaiseen käyttäytymiseen he myös kokevat suurimmat normipaineet.

Myös suomalaiset naiset uskovat selvästi enemmän omiin mahdollisuuksiinsa vaikuttaa ympäristöön kuin miehet (Sairinen 1996). Naisista kolmasosa ja miehistä noin 40 prosenttia oli eri mieltä, että tavallinen ihminen ei voi tehdä paljoakaan

Taulukko 5. Naisten ja miesten suhtautuminen ympäristön normipaineisiin sekä omiin ja toivottuihin ympäristön vaikutusmahdollisuuksiin Euroopassa ja Kanadassa vuonna 1995.

	Naiset	Miehet
Normipaineet	käyttäytymisnormi koetaan hyvin tai erittäin voimakkaana, %	
• Pitää kierrättää paperia yms. tuotteita	69	59
• Pitää ostaa ympäristöystävällisiä tuotteita	56	50
• Pitää ostaa vähemmän pakattuja tuotteita	45	38
• Pitää vähentää omaa kulutusta	38	23
• Pitää ostaa tuotteita, jotka ovat peräisin kestävästi hoidetuista metsistä	28	23
• Pitää välttää tuotteita, joiden raaka-aine on peräisin vanhojen metsien hakkuista	30	22
• Pitää vaatia avohakkuuvapaata paperia	23	20
Usko omaan vaikutusmahdollisuuteen	oma vaikutusmahdollisuus koetaan erittäin tai hyvin suurena, %	
• Ostamalla vähemmän pakattuja tuotteita	80	68
• Ostamalla ympäristöystävällisiä tuotteita	76	68
• Kierrättämällä paperia yms. tuotteita	72	63
• Vähentämällä omaa kulutusta	59	49
• Ostamalla tuotteita, jotka ovat peräisin kestävästi hoidetuista metsistä	56	52
• Välttämällä tuotteita, joiden raaka-aine on peräisin vanhojen metsien hakkuista	51	43
• Vaatimalla avohakkuuvapaata paperia	45	34
Toivotut keinot	vaikutusmahdollisuutta toivotaan erittäin tai hyvin paljon, %	
• Kuluttajat vaativat ympäristöystävällisiä tuotteita	89	82
• Yritykset kilpailevat ympäristöystävällisillä tuotteilla	82	77
• Lakeja ja muita määräyksiä tiukennetaan	72	60
• Kuluttajat boikotoivat ympäristölle vahingollisia tuotteita	69	59
• Säädetään ympäristöverot ympäristöä rasittaville tuotteille	60	49
• Ympäristöjärjestöt aktivoivat toimintaansa	50	41

ehkäistään ympäristön saastumista. Naisista myös lähes kaikki ja miehistäkin yli 90 prosenttia oli sitä mieltä, että jokainen voi liikennevälineen valinnalla tai ajotavalla vaikuttaa ympäristön tilaan. Lisäksi naisista yli 70 prosenttia ja miehistä alle kaksi kolmasosaa piti yksityisen ihmisen energian kulutusta merkittävänä asiana, johon kannatti vaikuttaa.

Ympäristöasioihin vaikuttamisen keinot

Eurooppalaiset naiset uskovat pystyvänsä vaikuttamaan ympäristöön enemmän kuin miehet. Sopivimpina keinoina sekä naiset että miehet pitivät selvästi markkinoinnin mekanismeja; kuluttajat vaativat ympäristöystävällisiä tuotteita ja yritykset kilpailevat ympäristöystävällisillä tuotteilla. Seuraavaksi sopivimpana keinona kuluttajat pitivät ympäristönormiston kehittämistä tiukentamalla lakeja ja säädöksiä. Vähiten toivottavana keinona kuluttajat pitivät ympäristöjärjestöjen toiminnan aktivoitumista, jota sitäkin naisista puolet pitää hyvin toivottavana.

Myös suomalaiset naiset hyväksyivät useammin julkisen vallan ympäristöohjauskeinot kuin miehet (Sairinen 1996). Naisista yli 90 prosenttia ja miehistä 85 prosenttia oli sitä mieltä, että saastepäästöille tulisi asettaa tiukat rajat tai saastuttamista tulisi verottaa tuntuvasti, vaikka se nostaisi tuotteiden hintoja. Naisista myös suurempi osa kuin miehistä kannatti sitä, että julkinen valta kontrolloisi pakkausten määrää ja tyyppiä, vaikka se johtaisi korkeampiin hintoihin ja mukavuustason laskuun tai että julkinen valta asettaisi talouskohtaisesti jätteiden määrän mukaisen keräysmaksun. Lisäksi naisista runsaat kaksi kolmasosaa ja miehistä hieman yli puolet kannatti ajatusta, ettei uusia kesämökkejä saisi rakentaa rantojen läheisyyteen. Naiset olivat myös hieman valmiimpia taloudellisiin uhrauksiin luonnon hyväksi, koska naisista 40 prosenttia ja miehistä 34 prosenttia olisi valmis maksamaan korkeampaa hintaa luonnonsuojelusta.

2.6 Naisten kulutuskäyttäytyminen

Lähes kaikki kuluttajat suhtautuvat myönteisesti ympäristökysymyksiin ja ottavat ne huomioon tuotevalinnoissaan, kuten seuraavasta asetelmasta näkyy. Ympäristökysymykset ovat täysin yhdentekeviä vain muutamalle prosentille kuluttajista. Naiset ovat omassa kulutuskäyttäytymisessään kuitenkin selvästi ympäristöystävällisempiä kuin miehet. Naisista noin puolet ja miehistä yli 40 prosenttia pitää ympäristöä tärkeänä itselleen ja asettaa ympäristöystävälliset tuotteet etusijalle.

Ympäristön merkitys kulutuksessa	naiset	Miehet
Ympäristökysymykset ovat minulle yhdentekeviä	1	3
Suhtaudun myönteisesti ympäristökysymyksiin ja valitsen ympäristöystävällisiä tuotteita, jos ne vastaavat ominaisuuksiltaan ja hinnaltaan muita tuotteita	47	56
Ympäristö on minulle tärkeä ja asetan useimmiten ympäristöystävälliset tuotteet etusijalle	49	38
Ympäristö on minulle kaikki kaikessa ja asetan kaikissa ratkaisuisiani ympäristön etusijalle	3	3
Yhteensä	100	100

Ympäristötietoisuuden toteutumista kulutuskäyttäytymisessä tarkasteltiin tiedustelemalla, kuinka usein erilaisia ympäristötietoiseen kulutuskäyttäytymiseen liittyviä toimenpiteitä on toteutettu. Paperinkierrätys on kaikkein suosituinta eurooppalaisten kuluttajien keskuudessa (taulukko 6). Naisista selvästi suurempi osa kuin miehistä on kierrättänyt paperia, vaatteita ja muita tuotteita. Naiset ovat myös ostaneet ympäristöystävällisiä tuotteita, valinneet vähemmän pakattuja tuotteita ja rajoittaneet omaa henkilökohtaista kulutustaan selvästi useammin kuin miehet. Lisäksi naisista suurempi osa kuin miehistä on pyrkinyt ostamaan tuotteita, jotka ovat peräisin kestävästi hoidetuista metsistä tai välttämään tuotteita, jotka perustuvat vanhojen metsien hakkuisiin, vaikka naistenkaan enemmistö ei kiinnittä juuri huomiota puun alkuperään ostaessaan metsäteollisuustuotteita.

Samansuuntaisia tuloksia on saatu myös Suomesta (Heiskanen ja Timonen 1996b). Suurimmat ja merkittävimmät erot sukupuolten välillä olivat tavaroiden toimittamisessa uudelleenkäyttöön, lihan syönnin välttämiseksi, luomutuotteiden ostamisessa ja pesuaineen huolellisessa annostelemisessa. Naisista selvästi suurempi osuus kuin miehistä välttää autoilua ja kertakäyttöisiä juomapakkauksia tai voi luopua tuotteen ostosta pakkauksen takia.

Myös Jallinojan (1997) mukaan suomalaiset naiset ovat miehiä ympäristötietoisempia kulutuskäyttäytymisessään. Suomalaisista naisista 86 prosenttia ja miehistä 72 prosenttia on viimeisen vuoden aikana luonnonsuojelullisista syistä mieluummin käyttänyt uudelleen tai kierrättänyt jotakin kuin heittänyt sen pois. Samoin viimeisen vuoden aikana naisista 78 prosenttia ja miehistä 65 prosenttia on valinnut kotitaloustuotteita, joiden he uskovat olevan ympäristöystävällisiä.

Metsäteollisuustuotteiden ostokäyttäytyminen

Mikä merkitys erilaisilla valintakriteereillä on sitten metsäteollisuustuotteiden hankinnoissa? Asiaa selvitettiin tiedustelemalla eri valintakriteerien tärkeyttä suhteessa hintaan WC-paperin ja puisen huonekalun valinnassa. Ympäristöystävällisyys koetaan kuluttajien keskuudessa tärkeimmäksi valintakriteeriksi WC-paperin valinnassa. WC-paperin ympäristöystävällisyys on sekä naisille että miehille myös selvästi tärkeämpi valintakriteeri kuin hinta. Naisille ympäristöystävällisyys on kuitenkin selvästi tärkeämpi valintakriteeri kuin miehille. Naisille ja miehille seuraavaksi tärkein valintakriteeri on käytön mukavuus, mikä myöskin koetaan tärkeämmäksi kuin hinta. Vähemmän merkitystä valintakriteerinä on WC-paperin laadulla tai ulkonäöllä.

Puisen huonekalun valinnassa ympäristöystävällisyydellä ei ole yhtä tärkeää merkitystä kuin WC-paperin valinnassa kummallekaan sukupuolelle. Naisille huonekalun ympäristöystävällisyydellä on kuitenkin tärkeämpi merkitys kuin miehille. Naisten valintakriteerit puisen huonekalun valinnassa ovat seuraavassa tärkeysjärjestyksessä: ulkonäkö, käytön mukavuus, laadun korkeatasoisuus ja ympäristöystävällisyys. Miehille taas tärkein kriteeri on laatu. Seuraavaksi tärkeimpinä kriteereinä miehet pitävät huonekalun ulkonäköä ja käytön mukavuutta. Vaikka ympäristöystävällisyys koetaan vasta neljänneksi tärkeimmäksi valintakriteeriksi, koetaan se kuitenkin tärkeämmäksi kuin hinta.

Sanoma- tai aikakauslehteen käytetyn paperin ympäristöystävällisyydellä ei ole kovin suurta merkitystä lehden valintakriteerinä. Kuitenkin naisille paperin

Taulukko 6. Ympäristöystävällisyys ja ympäristön merkitys kulutuskäyttäytymisessä sukupuolen mukaan Euroopassa ja Kanadassa vuonna 1995.

	Naiset	Miehet
Oma käyttäytyminen	aina kun mahdollista, %	
• Olen kierrättänyt paperia	77	64
• Olen ostanut ympäristöystävällisiä tuotteita	57	43
• Olen kierrättänyt vaatteita yms. tuotteita	61	40
• Olen valinnut vähemmän pakattuja tuotteita	56	39
• Olen rajoittanut omaa kulutustani luonnon säästämiseksi	37	27
• Olen pyrkinyt välttämään tuotteita, jotka perustuvat vanhojen metsien hakkuisiin	27	21
• Olen pyrkinyt ostamaan tuotteita, jotka ovat peräisin kestävästi hoidetuista metsistä	23	20
• Olen vaatinut avohakkuuvapaata paperia	12	12
Ympäristöystävällisyys valintakriteerinä	hintaa tärkeämpi, %	
• WC-paperin valinnassa	61	51
• Puisen huonekalun valinnassa	46	42
• Sanomalehden valinnassa tilauspäättöstä tehtäessä	27	21
Ympäristöystävällisyyden tarkistaminen ostotilanteessa	aina kun mahdollista, %	
• Puhdistusaineet	75	51
• WC- ja talouspaperit	61	47
• Kahvinsuodatin	53	32
• Sisämaalit	47	41
• Paristot	40	38
• Kirjekuoret ja kirjoituspaperi	43	27
• Auto	37	27
• Huonekalut	18	17
• Rakennustarvikkeet	17	18
Paperituotteiden hankinta	aina kun mahdollista, %	
• Ostan aina ympäristöystävällisiä paperituotteita, kun se on mahdollista	23	16
• Kiinnitän aina huomion paperituotteen ympäristöystävällisyyteen	26	21
• Ympäristöystävällisyyden huomioon ottaminen viimeksi tehdyssä paperituotteen ostossa	25	16

ympäristöystävällisyydellä on selvästi suurempi vaikutus sanomalehden tilauspäätökseen kuin miehille. Hyvin suuri merkitys sanomalehteen käytetyn paperin ympäristöystävällisyydellä on noin 30 prosentille naisista.

Ympäristöystävällisyyden merkitystä kuluttajakäyttäytymisessä tarkasteltiin lisäksi tiedustelemalla, kuinka usein kuluttajat tarkistivat tuotteen ympäristöystävällisyyden ostotilanteessa. Suurin merkitys ympäristöystävällisyydellä on puhdistusaineiden ja WC- ja talouspaperin valinnassa. Niiden ympäristöystävällisyyden tarkistaa lähes aina yli puolet kuluttajista. Seuraavaksi suurin merkitys ympäristöystävällisyydellä on sisämaalien, paristojen ja kahvin-suodatinpaperien valinnassa. Huonekalujen ja rakennustarvikkeiden valinnassa ympäristöystävällisyydellä on selvästi pienempi merkitys kuin paperituotteiden valinnassa. Naiset tarkistavat tuotteen ympäristöystävällisyyden tuoteselosteesta tai vastaavasta selvästi miehiä useammin kaikissa tuoteryhmissä. Enemmistö naisista tarkistaa aina puhdistusaineiden, paperituotteiden tai kahvin-suodattimien ympäristöystävällisyyden.

Naiset toimivat miehiä ympäristötietoisemmin yleensä paperituotteiden hankinnassa. Naisista selvästi suurempi osa kuin miehistä ostaa aina ympäristöystävällisiä paperituotteita ja lisäksi naisista suurempi osa kiinnittää aina huomion ympäristöystävällisyyteen vaikkei ostaisikaan ympäristöystävällistä paperituotetta. Miehistä kymmenen prosenttia ja naisista vain kaksi prosenttia ei lainkaan kiinnitä huomiota paperin ympäristöystävällisyyteen.

Ympäristötietoisuudella on suurempi merkitys naisille kuin miehille myös toteutuneissa paperituotteiden ostoissa. Naisista neljäsosalla viimeksi ostetut paperituotteet olivat kaikki selvästi ympäristöystävällisiä. Miehistä vain 16 prosentilla viimeksi ostetut paperituotteet olivat ympäristöystävällisiä.

Sekä kuluttajan yleiset ympäristöasenteet että toiminnan kohteeseen liittyvät erityisasenteet vaikuttavat kuluttajakäyttäytymiseen. Lisäksi usko omiin toimintamahdollisuuksiin on tärkeä lisätekijä, joka edistää asenteenmukaista käyttäytymistä (Moisander 1996). Myös tämän tutkimuksen mukaan naiset toteuttavat omassa kulutusikäytymisessään enemmän toimenpiteitä, joissa he kokevat suuria normipaineita ja joilla he uskovat voivansa eniten vaikuttaa ympäristön tilaan.

Asenteiden ja ympäristökäyttäytymisen ristiriita lientymässä

Tulosten mukaan naiset kokevat ympäristöongelmat selvästi suuremmiksi kuin miehet. Naiset ovat paitsi asenteiltaan myös omassa kulutusikäytymisessään ympäristötietoisempia kuin miehet. Naiset ovat valmiita toimimaan ja toimivat asenteisiinsa nähden johdonmukaisesti ympäristötietoisemmin kuin miehet. Monissa aikaisemmissa kuluttajatutkimuksissa (Valtonen ym. 1995) havaittu ristiriita asenteiden ja käyttäytymisen välillä ei tässä tutkimuksessa saa vahvistusta.

Samansuuntaisia tuloksia asenteiden ja käyttäytymisen välisen ristiriidan lientymisestä on saatu myös muista maista (Tanskanen 1997). Todennäköisimpänä syynä tähän ovat olleet asenteiden ja käyttäytymisen riippuvuussuhteissa tapahtuneet muutokset. Ympäristöasenteet ovat nykyisin paremmin jäsentyneitä ja ne ovat osa ihmisten maailmankuvaa ja toimintaa jäsentävää ympäristötietoisuutta. Toi-

saalta ihmisten toimintamahdollisuuksien parantumisen myötä eräät ympäristöystävällisen käyttäytymisen muodot ovat vakiintumassa arkipäivän toiminnoiksi.

2.7 Tulosten tarkastelu

Tutkimuksen tulokset vahvistavat käsitystä naisten suuresta merkityksestä kulu-
tuspäätösten tekijöinä ja siihen vaikuttajina. Suomalaiset naiset ostavat pääosin kotitalouteen päivittäin hankittavat tuotteet. Myös metsäteollisuuden tuotteista naiset ostavat pääosin kotitalouden tarvitsemat WC- ja talouspaperit, kirjoituspa-
perit ja kirjekuoret. Ainoastaan puutavaran ja muut rakennustarvikkeet miehet os-
tavat pääosin yksin. Naisilla on vahva asema paitsi ostajina myös ostopäätökseen
vaikuttajina. Paperituotteiden lisäksi naiset vaikuttavat voimakkaasti myös puu-
tuotteiden valintaan, vaikka miehet toimivatkin pääosin puutuotteiden ostajina.
Suomesta saadut tulokset antavat viitteitä myös muiden läntisten teollisuusmaiden
naisista kuluttajina.

Nainen on miestä vihreämpi arvoiltaan, asenteiltaan ja mielipiteiltään niin
Suomessa kuin muissakin läntisissä teollisuusmaissa. Nainen kokee miestä henki-
lökohtaisemmin ympäristöongelmat ja tuntee voimakkaammin sosiaaliset normi-
paineet ympäristöystävälliseen käyttäytymiseen. Toisaalta nainen uskoo omiin
vaikutusmahdollisuuksiinsa ja toimii ympäristötietoisemmin sekä ostopäätöksis-
sään että muussa kulutuskäyttäytymisessään kuin mies. Metsäteollisuustuotteiden
kuluttajina metsätalouden ympäristöystävällisyydellä ja puun alkuperällä on sel-
västi suurempi merkitys naiselle kuin miehelle.

Naisten ympäristöystävällisen kulutuskäyttäytymisen toteutumissaste jää jon-
kin verran alemmaksi kuin heidän kokemansa normipaineet ja usko vaikuttamis-
mahdollisuuksiinsa voisi edellyttää. Naiset ovat kuitenkin johdonmukaisesti myös
toteutuneessa kulutuskäyttäytymisessään selvästi ympäristötietoisempia kuin
miehet. Aikaisemmissa tutkimuksissa todettu ympäristöasenteiden ja todellisen
käyttäytymisen välinen ristiriita on selvästi liehtynyt tämän ja muiden viimeai-
kaisten kuluttajatutkimusten mukaan.

Tutkimuksen tuloksia voidaan hyödyntää metsäteollisuustuotteiden markki-
noinnin suunnittelussa. Naisten ja miesten erot kulutuskäyttäytymisessä ovat Län-
si-Euroopan maissa niin suuret, että niillä on käytännön merkitystä metsäteolli-
suustuotteiden markkinoinnissa. Metsäteollisuustuotteiden kuluttajamarkkinointi
onkin aikaisempaa määrätietoisemmin kohdistettava juuri naisiin ja heidän tarpei-
siin ostopäätösten tekijöinä. Naisten käyttäytyminen kuluttajina heijastuu myös
välillisesti metsäteollisuuteen ja metsätalouteen. Naisten korostunut ympäristötie-
toisuus on otettava huomioon esimerkiksi suunniteltaessa metsäteollisuuden tuo-
tanta, paperin kierrätystä, metsien käyttöä ja -hoitoa sekä luonnonsuojelua.

3 Naiset metsänomistajina

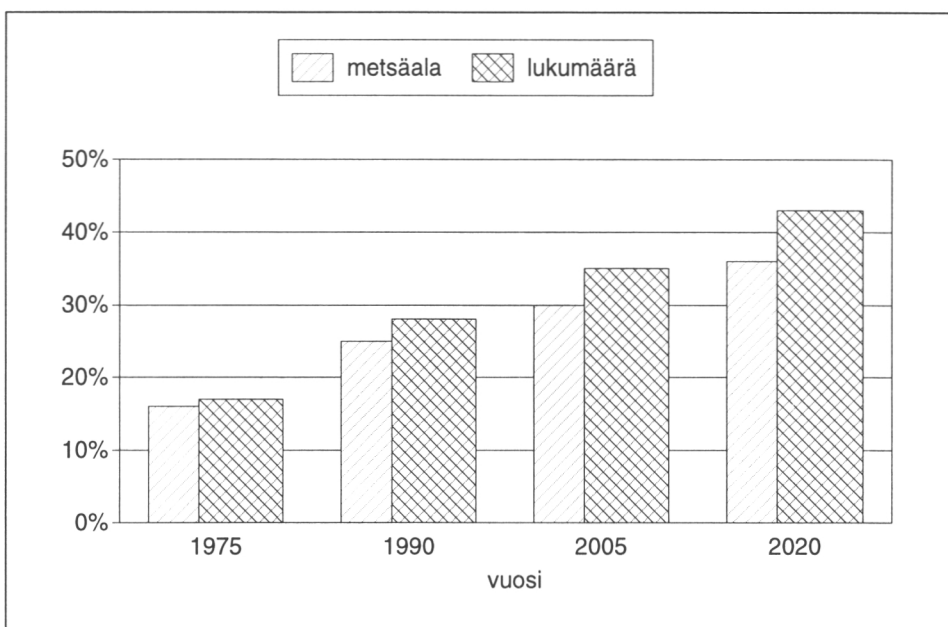
Pekka Ripatti

3.1 Johdanto

Talonpoikaisessa yhtenäiskulttuurissa metsät kuuluivat kiinteästi maataloihin, joiden omistusoikeus siirtyi tyypillisesti perheen isältä nuorimmalle tai vanhimmalle pojalle. Teollisuusyhteiskuntaan siirryttäessä metsien omistusta alkoi siirtyä myös naisille. Tähän oli syynä toisaalta sosiaaliset muutokset mm. koulutuksessa, ansio-työssä ja perhe-elämässä sekä naisten eliniän pidentyminen nopeammin kuin miehillä, toisaalta muutokset julkisessa elämänpiirissä. Niiden myötä sukupuolten välinen tasa-arvo on lisääntynyt, kun naisten tietoisuus omista oikeuksistaan on voimistunut (Aaltonen 1964).

Vielä 1970-luvun alussa noin kymmenesosa metsänomistajista oli naisia (Järveläinen 1974). Vuonna 1975 heidän osuutensa oli kuitenkin jo 17 prosenttia ja viisitoista vuotta myöhemmin 28 prosenttia (kuva 1). Yksityismetsänomistuksen rakenne-ennusteiden mukaan vuonna 2020 naisten osuus metsänomistajista on yli 40 prosenttia (Ripatti ja Järveläinen 1997). Pinta-aloissa tarkasteltuna naisten omistuksessa oleva metsäala kasvoi vuosina 1975–90 noin 70 000 hehtaarin vuosivauhdilla ja on nykyään runsaat kolme miljoonaa hehtaaria.

Runsaat 40 prosenttia yksityismetsälöistä on puolisoiden yhteisessä omistuksessa sekä lisäksi neljäsosa on perikuntia tai yhtymiä. Tutkimuksissa usean omis-

Kuva 1. Naisten osuus metsänomistajista ja yksityismetsien alasta 1975–2020.

Taulukko 7. Naisten ja miesten osuudet tilan metsäasioiden vastaavina omistajina eri omistusmuodoissa.

	Nainen	Mies	Yhteensä
Omistusmuoto	% metsänomistajista		
Yhden henkilön omistus	25	75	100
Puolisoiden yhteisomistus	21	79	100
Perikunta	50	50	100
Yhtymä	32	68	100
Keskimäärin	28	72	100

tajan metsälöillä omistajatietoina on kuitenkin yleensä käytetty tilan metsäasioiden hoidosta vastaavan henkilön tietoja. Näin naisten osuus metsänomistajista on esitettyä suurempi, koska vain joka viidennellä puolisoiden yhteisesti omistamalla metsälöllä nainen vastaa tilan metsäasioista (taulukko 7). Sen sijaan joka toisen perikunnan ja joka kolmannen yhtymän metsäasioista vastaa nainen.

Naisten ja miesten metsänomistuksessa on eroja, mutta niistä on olemassa niukalti tietoa. Koko maasta on saatavilla vain naisten osuus metsänomistajista ja yksityismetsien pinta-alasta (Järveläinen 1974,1978, Ihalainen 1992). Alueellisesti rajatumpia tietoja on naisten tausta- ja käyttäytymispiirteistä (Järveläinen 1988). Myöskään metsätaloudellista käyttäytymistä selitettäessä sukupuolta ei ole – eräitä poikkeuksia (Hänninen ja Viitala 1994) lukuunottamatta – käytetty selittävänä muuttujana.

Tutkimusten mukaan naiset myyvät puuta harvemmin ja käyttävät hakkuumahdollisuuksiaan eri tavoin kuin miehet (Järveläinen 1988). Naisten osuuden kasvu näyttäisi olevan myös yhteydessä metsänomistajien arvojen ja tavoitteiden muutokseen. Naiset korostavat miehiä useammin mm. metsien virkistystavoitteita (Karppinen 1998). Lisäksi tutkimukset viittaavat siihen, että yksityismetsätalouden neuvontaorganisaatiot eivät ole kyenneet tavoittamaan naisia läheskään samassa suhteessa kuin miehiä (Hänninen ja Viitala 1994).

Naisiin kohdistuvia metsänomistajatutkimuksia on tehty vähän myös muissa maissa. Norjassa Strupstad (1991) ja Ruotsissa Lidestav (1998) ovat tarkastelleet metsänomistajien tausta- ja käyttäytymispiirteitä sukupuolen mukaan. Tulosten mukaan naisten metsätaloudellinen käyttäytyminen on passiivisempaa kuin miesten. Tutkimukset ovat kuitenkin luonteeltaan alustavia ja kuvailevia, joten niihin perustuen naisten metsätaloudellisesta käyttäytymisestä ei voida tehdä riittäviä päätelmiä.

Julkisessa ja eräin osin jopa tieteellisessäkin keskustelussa (Riihinen 1991) naisten on esitetty olevan hakkuumahdollisuuksien käyttöä vähentävä tekijä. Naisten merkitystä yksityismetsätaloudelle ja erityisesti puun tarjonnalle ei kuitenkaan riittävästi tunneta vähäisen tutkimustiedon vuoksi.

Tutkimuksen tarkoitus ja aineisto

Tämän tutkimuksen tavoitteena on kuvata naisten ja miesten metsänomistuksen tausta- ja käyttäytymispiirteiden eroja. Erityisesti tarkastellaan, miten sukupuoli muiden tekijöiden ohella vaikuttaa puunmyyntitodennäköisyyteen. Myyntitodennäköisyyteen vaikuttavia tekijöitä tarkastellaan myös erikseen naisten ja miesten ryhmissä. Metsänomistajien ja heidän tilojensa taustapiirteitä kuvataan prosenttiosuuksin ja keskiarvoin. Puunmyyntitodennäköisyyteen vaikuttavia tekijöitä tarkastellaan logististen regressiomallien avulla, joiden tulokset raportoidaan vedonlyöntisuhtein ja todennäköisyyksin (esim. DeMaris 1993)

Tutkimusaineisto on valtakunnallinen ja se kerättiin postikyselyllä vuonna 1990. Postikyselylomake on liitteenä Ihalaisen (1992) sekä aineiston tarkempi esittely Ovaskaisen ja Ripatin (1994) julkaisuissa. Aineisto sisältää metsänomistajien taustatiedot ja tietoja käyttäytymisestä kyselyä edeltäneen viiden vuoden ajalta. Kyselylomake lähetettiin 3 042 metsänomistajalle, joista 2 200 palautti aineiston käsittelyssä hyväksyttävän lomakkeen. Alle viiden hehtaarin metsälöt rajattiin tulosten laskennan ulkopuolelle niiden vähäisen metsätaloudellisen merkityksen vuoksi. Lisäksi laskennan ulkopuolelle rajattiin metsälöt, joiden omistajatiedoissa ilmeni puutteita. Käytetty aineisto muodostui siten 2 094 metsälöstä. Kutakin metsälöä kohden käytettiin vain yhden henkilön taustatietoja. Usean omistajan metsälöillä käytettiin tilan metsäasioiden hoidosta vastaavan omistajan antamia tietoja. Näin aineisto muodostui 509 naisen ja 1 585 miehen antamista tiedoista.

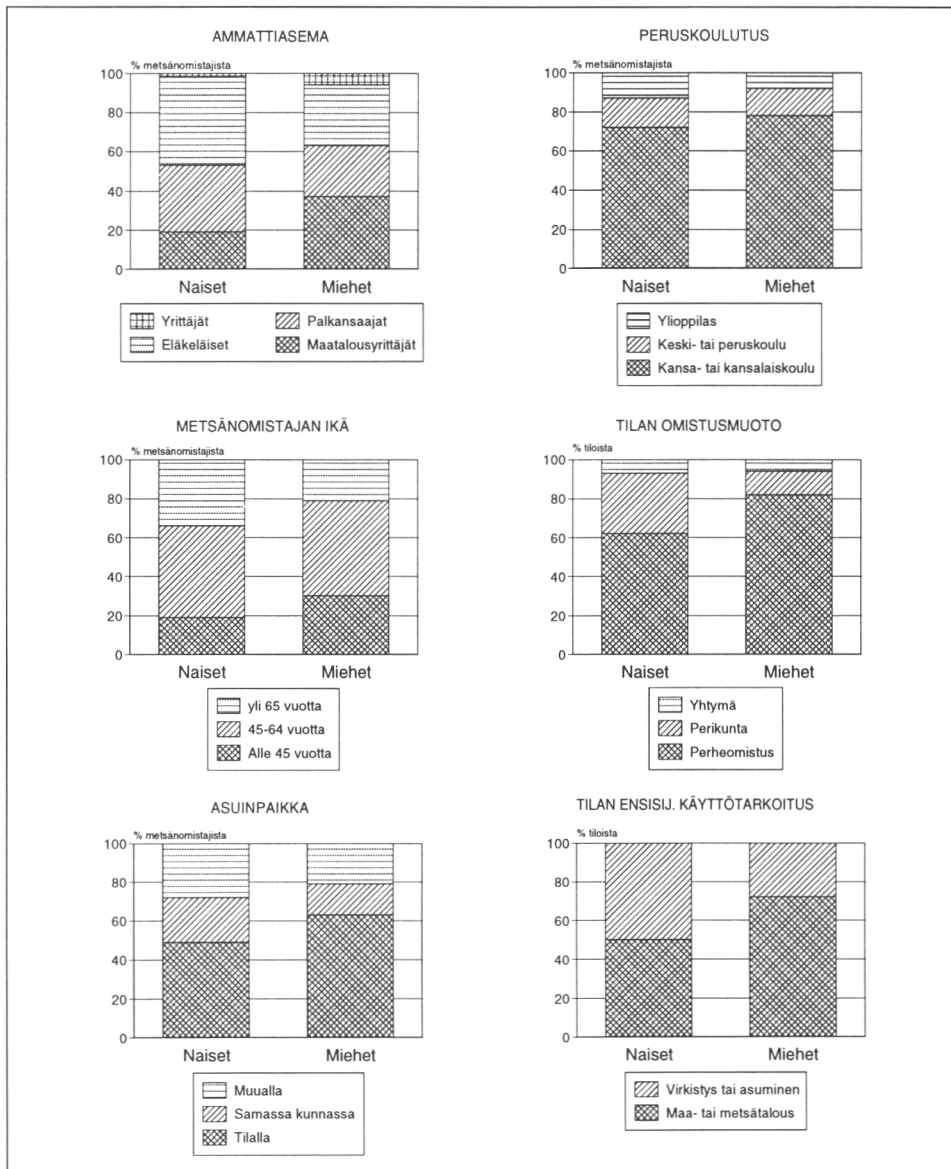
Puunmyyntitiedot ovat hakkuuvuosilta 1985/86–1989/90. Karppisen ym. (1994, s. 119–120) mukaan samasta postikyselyaineistosta Kaakkois-Suomen osalta laskettu puunmyyntimäärien keskiarvo oli runsaat 10 prosenttia pienempi kuin samoilta tiloilta saatuihin haastattelutietoihin perustuva myyntimäärien keskiarvo. Ero johtuu mm. siitä, että haastattelussa on mahdollista tarkistaa ilmoitetut myyntimäärät kauppojen mittaustodistuksista tai muista dokumenteista. Postikyselyssä varsinkin osa ajanjakson alkupuolen tiedoista usein unohtuu. Myyntimäärien mahdollinen aliarvio ei kuitenkaan haittaa naisten ja miesten myyntikäyttämiseröjen tarkastelua, koska myyntien ilmoittamatta jättämisessä ei ole syytä olettaa ilmenevän eroja sukupuolten välillä. Aineistosta lasketut myyntimäärien estimaatit ovat sen sijaan jossain määrin aliarvioita.

3.2 Metsänomistajien tausta- ja käyttäytymispiirteet sukupuolen mukaan

Naiset eroavat miehistä varsin selvästi ammattiasemaltaan. Naismetsänomistajien keskuudessa oli selvästi enemmän eläkeläisiä ja palkansaajia, mutta toisaalta selvästi vähemmän maatalousyrittäjiä ja muita yrittäjiä kuin miesten keskuudessa (kuva 2).

Naiset olivat myös keskimäärin koulutetumpia kuin miehet. Naisten keski-ikä oli 58 vuotta eli peräti viisi vuotta korkeampi kuin miehillä. Naismetsänomistajien miehiä korkeampi keski-ikä ei ole yllättävää, koska suomalaisten naisten odotettavissa oleva elinikä on noin seitsemän vuotta pidempi kuin miehillä (Nieminen 1994).

Naisten metsälöt olivat keskimäärin 28 hehtaarin suuruisia, eli viisi hehtaaria pienempiä kuin miehillä. Huomattavaa on myös, että naisten metsälöistä vain runsaat 60 prosenttia oli perheomistuksessa, kun taas miesten metsälöistä peräti 80 prosenttia. Tämä viittaisi siihen, että miehiä pidemmän elinikensä vuoksi naiset ovat miehiä useammin leskinä perikuntien jäseniä. Joka toisen perikunnan metsäasioista vastasikin nainen, siis todennäköisesti leski. Noin puolet naisista asui vakinaisesti tilallaan, mutta miehistä lähes kaksi kolmasosaa. Puolet naisista piti tilansa ensisijaisena käyttötarkoituksena virkistystä tai asumista, kun taas miehistä vain runsas neljäsosa oli tätä mieltä.

Kuva 2. Metsänomistajia ja heidän tilojensa taustatietoja sukupuolen mukaan.

Metsäneuvonnan kohdentuminen

Metsänomistajien neuvonta on perinteisesti jaettu joukkoneuvontaan, ryhmäneuvontaan ja henkilökohtaiseen neuvontaan (esim. Ruotsalainen 1997). Joukkoneuvonnan tavoitteena on herättää metsänomistajien mielenkiinto metsätaloutta koskevia asioita kohtaan ja välittää heille tietoa ajankohtaisista asioista. Ryhmäneuvonnan tavoitteena on antaa metsänomistajille syvällisempi käsitys metsätaloutta koskevista asioista ja menetelmistä sekä saada heidät kiinnostumaan ja arvioimaan niitä. Henkilökohtaisen neuvonnan tavoitteena on antaa metsänomistajille konsultoivaa apua erilaisissa metsätalouteen liittyvissä kysymyksissä ja saada heidät omaksumaan uusia menetelmiä (Hänninen ja Viitala 1994).

Entä miten neuvonta kohdentui sukupuolen mukaan? Henkilökohtainen neuvonta tavoitti noin kolme neljäsosaa naisista ja 85 prosenttia miehistä (taulukko 8). Henkilökohtainen neuvonta liittyy usein hakkuisiin ja/tai metsänuudistukseen, joiden on todettu vähenevän ikääntymisen myötä (Kuuluvainen 1989). Koska naiset ovat selvästi miehiä iäkkäämpiä, heidän vähäisemmät yhteydenottonsa metsäammattihenkilöihin ovat tässä mielessä ymmärrettäviä. Tosin ero sukupuolten välillä oli vähäinen, joskin yli 10 prosenttiyksikköä. Sen sijaan merkittävämpiä eroja ilmeni ryhmä- ja joukkoneuvonnan kohdentumisessa. Naisista vain 15 prosenttia osallistui metsäkursseille tai -kokouksiin, miehistä taas 30 prosenttia. Esitelmätilaisuuksiin, metsäretkeilyihin tai metsätaitokilpailuihin osallistui naisista vajaa neljäsosa, mutta miehistä lähes joka toinen.

Tilakohtainen vuotuinen puunmyyntimäärä oli keskimäärin 80 kuutiometriä (taulukko 9). Naisten hallitsemilta tiloilta myytiin keskimäärin 56 ja miesten tiloilta 90 kuutiometriä vuosittain. Metsähehtaaria ja vuotta kohden metsänomistajat myivät puuta keskimäärin 2,6 kuutiometriä. Naiset myivät keskimäärin 2,1 ja miehet 2,7 kuutiometriä. Kaksi kolmasosaa metsänomistajista oli tehnyt ainakin yhden puukaupan hakkuuvuosina 1985/86–1989/90 eli kolmasosa metsänomistajista ei myynyt kertaakaan puuta viiden vuoden aikana. Naisista peräti puolet ja miehistä noin 30 prosenttia pidättäytyi puunmyynneistä viiden vuoden aikana.

Taulukko 8. Eri neuvontamuodoilla tavoitetut metsänomistajat viiden vuoden aikana sukupuolen mukaan.

	Naiset	Miehet	Metsänomistajat keskimäärin
Neuvontamuoto		% metsänomistajista	
Henkilökohtainen neuvonta	73	85	82
Ryhmäneuvonta			
Metsäkurssit	14	30	25
Kokoukset	15	30	25
Joukkoneuvonta	23	44	37

Taulukko 9. Metsänomistajien puunmyyntikäyttäytymistä kuvaavia tietoja sukupuolen mukaan.

	Naiset	Miehet	Metsänomistajat keskimäärin
Puukaupan viidessä vuodessa tehneitä metsänomistajia, %	51	71	66
Keskimääräiset puunmyynnit, m ³ /tila/vuosi	56	90	80
Keskimääräiset puunmyynnit, m ³ /ha/vuosi	2,1	2,7	2,6

3.3 Puunmyyntitodennäköisyys ja sukupuoli

Naisten ja miesten puunmyyntikäyttäytymistä tarkasteltiin lähemmin logistisilla regressiomalleilla (esim. Maddala 1983, Cramer 1991). Niiden avulla voidaan tutkia useiden tekijöiden yhtäaikaista vaikutusta puunmyyntitodennäköisyyteen (Kuuluvainen ym. 1983). Mallien selitettävä muuttuja on dikotominen (kaksiluokkainen) ja tässä tapauksessa se, oliko metsänomistaja myynyt puuta hakkuuvuonna 1989/90 (selitettävän muuttujan arvo = 1) vai ei (selittävän muuttujan arvo = 0). Ainoastaan yhden hakkuuvuoden myyntitodennäköisyyttä tarkasteltaessa on syytä todeta, että ko. vuonna yksityismetsien markkinahakkuut ja kantohinnat olivat jokseenkin edeltävän 10-vuotisjakson keskimääräisellä tasolla, joten vallinnutta puumarkkinatilannetta voi luonnehtia keskimääräiseksi (Ovaskainen ja Ripatti 1998, s. 189).

Aiempien puunmyyntitutkimusten (esim. Kuuluvainen ja Ovaskainen 1994) sekä edellisessä luvussa naisten ja miesten taustatekijöissä ja metsäneuvonnassa ilmenneiden erojen perusteella, puunmyyntitodennäköisyyttä lisäävinä (+) tai sitä vähentävinä (–) tekijöinä tarkasteltiin tässä tutkimuksessa seuraavia muuttujia:

- nykyinen hinta (+)
- viivästetty hinta (–)
- omistajan ikä (–)
- metsäpinta-ala (+)
- perikunta- tai yhtymämuotoinen omistus (–)
- joukko- ja ryhmäneuvonta (+)
- tilan ensisijainen käyttötarkoitus virkistys tai asuminen (–)
- omistaja nainen (?)

Talusteorian mukaan nykyinen kantohinta edustaa hintamuutosten lyhyen aikavälin vaikutusta ja viivästetty kantohinta hintaodotuksia (Kuuluvainen ja Ovaskainen 1994). Hintamuuttujat olivat metsälautakunnittaisia keskihintoja ja niiden laskennassa otettiin huomioon vaihdetut määrät ja hinnat puutavaralajeittain ja kauppatavoittain. Omistajan ikääntyessä hakkuiden on todettu vähenevän ns. elinkaarihypoteesin mukaisesti (Kuuluvainen 1989). Tosin puunmyyntien vähenemi-

selle iän myötä on olemassa myös ikäluokkatulkinta, jonka mukaan havainnot hakkuiden vähenemisestä iän myötä liittyvät pikemminkin kullekin ikäluokalle ominaiseen hakkuukäyttäytymiseen (Kuuluvainen ja Tahvonen 1997). Metsälön koon vaikutus myyntitodennäköisyyttä lisäävänä tekijänä perustuu suurten tilojen keskimääräistä suurempiin myyntimahdollisuuksiin (Cleaves ja Bennett 1994).

Tilan omistusmuoto, metsänomistajien osallistuminen joukko- ja ryhmäneuvontatilaisuuksiin sekä tilan ensisijainen käyttötarkoitus -muuttajat otettiin tarkasteluun mukaan sukupuolten välillä ilmenneiden erojen vuoksi. Kun mallin selittäjäksi otetaan myös sukupuoli, voidaan selvittää, onko sukupuolella itsenäistä selitysvaimaa myyntitodennäköisyyteen, vai ovatko muut tekijät jakautuneet eri tavoin naisten ja miesten kesken. Ennakkohypoteesit oletetaan samoiksi, kun aineistoa käsitellään erikseen naisille ja miehille.

Vedonlyöntisuhde – tulkinnan avainkäsite

Koko aineistosta estimoidun mallin mukaan muuttajien kertoimien vaikutussuunnat olivat ennako-odotusten mukaisia ja vaikutukset sukupuolta lukuunottamatta tilastollisesti merkitseviä viiden prosentin riskitasolla (taulukko 10). Muuttajien vaikutusten suuruudet esitetään ns. vedonlyöntisuhtein, jotka ilmaisevat todennäköisyyden suhteellisen muutoksen jatkuvien muuttajien muuttuessa kymmenellä yksiköllä¹ ja dummy-muuttajilla luokasta toiseen siirtymisen vaikutuksen.

Vedonlyöntisuhde ilmaisee hakkuuvuonna 1989/90 puuta myyneiden metsänomistajien todennäköisyyden suhteessa samana hakkuuvuonna myyneistä pidättyneiden metsänomistajien todennäköisyyteen. Ykköstä suurempi vedonlyöntisuhde merkitsee puunmyyntitodennäköisyyttä lisäävää, ykköstä pienempi sitä vähentävää vaikutusta.

Tulosten mukaan puunmyyntien vedonlyöntisuhde esim. kasvoi 1,92-kertaiseksi eli yli 90 prosenttia kantohintojen noustessa kymmenellä markalla, ja se väheni 34 prosenttia tilan omistusmuodon ollessa perheomistuksen sijasta perikunta tai yhtymä. Koska sukupuolella ei ollut itsenäistä vaikutusta puunmyyntitodennäköisyyteen, tarkastellaan seuraavaksi vaikuttavia tekijöitä naisten ja miesten aineistoilla erikseen.

Myyntitodennäköisyysmallit naisille ja miehille

Sekä naisten että miesten malleissa selittävien tekijöiden vaikutussuunnat olivat ennako-odotusten mukaisia. Sen sijaan kaikki kertoimet eivät olleet – erityisesti naisten mallin vähäisten havaintojen vuoksi – tilastollisesti merkitseviä. Eri tekijöiden vedonlyöntisuhteet esitetään kuvassa 3. Yksityiskohtaisemmat estimointitulokset esitetään liitteessä 1.

Kuvasta 3 ilmenee, että naisten puunmyyntitodennäköisyys oli herkempää hintojen muutoksille. Kantohintojen nousu kymmenellä markalla kasvatti naisten puunmyyntien vedonlyöntisuhdetta 2,5-kertaiseksi, miehillä 1,8-kertaiseksi. Vastaavasti hintaodotuksia kuvaavalla viivästetyllä hinnalla oli molempien sukupuolten malleissa samaa suuruusluokkaa oleva päinvastainen vedonlyöntisuhde, nai-

1. Mallin konstruoinnissa jatkuvat muuttajat jaettiin kymmenellä, koska esim. kantohintojen yhden markan muutos ei käytännössä vaikuta vedonlyöntisuhteeseen.

Taulukko 10. Puunmyyntitodennäköisyyttä selittävä logit-malli, koko aineisto.

Selittävä tekijä	Kerroin	Waldin testisuure	Vedonlyöntisuhde
Vakio	-2,954		
Hinta	0,653	3,45	1,92
Viivästetty hinta	-0,535	-2,56	0,59
Metsänomistajan ikä	-0,209	-5,22	0,81
Metsäpinta-ala	0,091	7,78	1,10
Metsäneuvonta	0,314	4,06	1,37
Tilan omistusmuotona yhteisomistustila (perhemetsälö, 0-tapaus)	-0,419	-3,02	0,66
Tilan ensisijaisena käyttötarkoituksena virkistys tai asuminen (maa- tai metsätalous, 0-tapaus)	-0,391	-2,79	0,68
Sukupuolena nainen (omistaja mies, 0-tapaus)	-0,189	-1,36	0,83

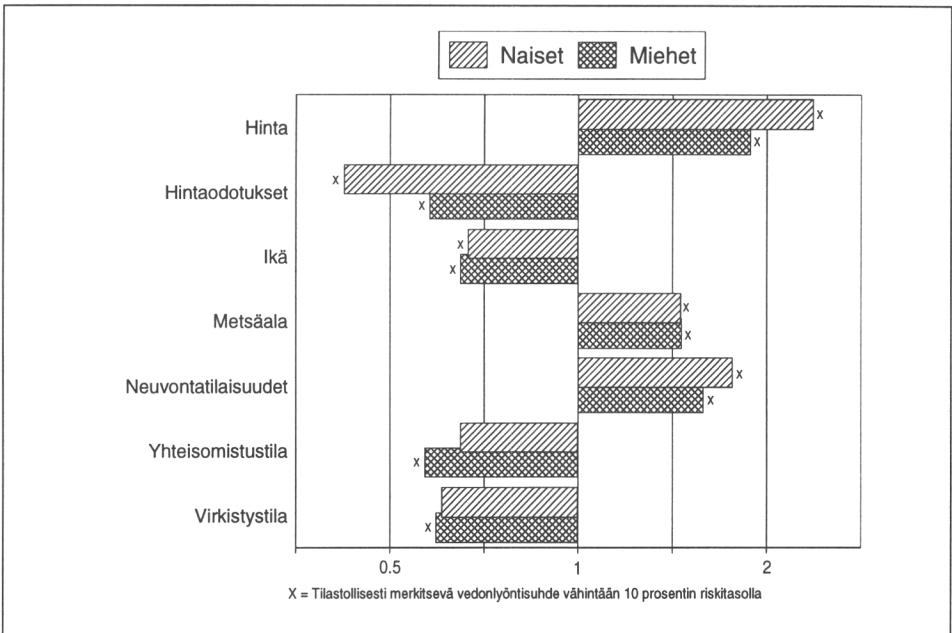
silla 0,40 ja miehillä 0,63. Koska nykyisen ja odotetun hinnan kertoimet summautuivat lähes nolliksi², ei kantohinnoilla ole pysyvää vaikutusta (Kuuluvainen ja Ovaskainen 1994).

Myös neuvonnan vaikutuksessa ilmeni mielenkiintoinen ero naisten ja miesten välillä. Joukko- tai ryhmäneuvontatilaisuuksien lisäksi kymmenellä kasvatti naisten puunmyyntien vedonlyöntisuhdetta 1,6-kertaiseksi, miehillä vain 1,3-kertaiseksi. Saman suuruinen ero oli myös tilan omistusmuodon vedonlyöntisuhteessa. Sen sijaan omistajan iän, tilan metsäalan ja ensisijaisen käyttötarkoituksen vedonlyöntisuhteissa ei juurikaan ollut eroja sukupuolten välillä.

Vedonlyöntisuhteiden lisäksi selittävien muuttujien vaikutuksia puunmyynteihin voidaan tarkastella suoraan todennäköisyyksin (DeMaris 1993). Toisin kuin vedonlyöntisuhteille, vaikutukset todennäköisyyteen voidaan laskea jatkuvien muuttujien suhteellisille muutoksille. Ne laskettiin pitäen muut muuttujat otoskeskiarvojen tasolla. Koko aineistosta laskettuna naisten keskimääräinen puunmyyntitodennäköisyys oli 0,483 ja miesten 0,530 (taulukko 11). Tämä tarkoittaa sitä, että tuhannesta naismetsänomistajasta 483 ja tuhannesta miesmetsänomistajasta 530 teki vähintään yhden puukaupan hakkuuvuonna 1989/90.

Eri tekijöiden muutosten vaikutuksia myyntitodennäköisyyteen tarkasteltiin naisten ja miesten ryhmissä erikseen. Hintojen kasvaessa 10 prosentilla naisten myyntitodennäköisyys lisääntyi peräti 114 prosenttia (arvoon 0,865), miehillä puolestaan 53 prosenttia (arvoon 0,845). Hintaodotuksilla oli luonnollisesti päin-

2. Esimerkiksi naisten mallin vedonlyöntisuhteiden 2,5 ja 0,40 logit-kertoimet ovat itseisarvoltaan likimain samansuuruisia (~ 0,9). Ykköstä suurempi vedonlyöntisuhde merkitsee positiivista logit-kerrointa, ykköstä pienempi negatiivista logit-kerrointa.

Kuva 3. Puunmyyntitodennäköisyyden vedonlyöntisuhteet sukupuolen mukaan.

vastainen vaikutus, ja niiden kasvaessa 10 prosentilla naisten myyntitodennäköisyys väheni 82 prosenttia ja miesten 46 prosenttia. Omistajan iän ja tilan metsäalan muutosten vaikutukset myyntitodennäköisyyteen olivat sekä naisilla että miehillä samaa suuruusluokkaa.

Metsänomistajat tavoittavan joukko- ja ryhmäneuvonnan kaksinkertaistaminen lisäsi naisten puunmyyntitodennäköisyyttä 10 prosenttia ja miesten 7 prosenttia. On kuitenkin huomattava, että nämä neuvontamuodot tavoittivat naiset viidessä vuodessa noin kolme kertaa ja miehet lähes kuusi kertaa. Jos neuvontatilaisuudet tavoittavat naiset ja miehet jatkossakin samassa suhteessa, niin uusia puukauppoja saadaan syntyään sama määrä lähes puolta vähäisemmillä neuvontatilaisuuksilla, kun ne kohdennetaan miesten sijaan naisille.

Kaksiluokkaisten muuttujien vaikutuksia tarkastellaan vertaamalla todennäköisyyksiä kummassakin luokassa. Naisten omistamilta perhemetsälöiltä todennäköisyys myydä puuta oli 0,425, eli tuhannelta naisten perhemetsälöltä tehtiin vuodessa 425 puukauppaa. Vastaavasti tuhannelta naisten ”johtamalta” perikunta- tai yhtymämuotoiselta metsälöltä tehtiin vuodessa 372 puukauppaa. Omistusmuodon vaikutus puunmyyntitodennäköisyyteen oli siten 12 prosenttia muutoin keskimääräiselle naismetsänomistajalle. Keskimääräiselle miesmetsänomistajalle omistusmuodon vaikutus oli 21 prosenttia eli 123 (574–451) puukauppaa.

Naisten metsälöillä tilan ensisijaisen käyttötarkoituksen ollessa maa- ja metsätalouden sijasta virkistys tai asuminen, puunmyyntitodennäköisyys väheni 20 prosenttia. Myös miesten metsälöillä vaikutus oli samansuuntainen ja -suuruinen. Tilan ensisijaisen käyttötarkoituksen ollessa maa- ja metsätalouden sijasta virkistys tai asuminen, puunmyyntitodennäköisyys väheni 18 prosenttia eli tuhanta miesmetsänomistajaa kohden 102 puukauppaa.

Taulukko 11. Selittävien tekijöiden ja niiden muutosten vaikutukset puunmyyntitodennäköisyyteen sukupuolen mukaan.

	Metsänomistajat keskimäärin	Naiset	Miehet
Puunmyyntitodennäköisyys			
Hinta	0,520	0,405	0,552
10 % enemmän	0,844	0,865	0,845
Viivästetty hinta	0,520	0,405	0,552
10 % enemmän	0,236	0,074	0,297
Metsänomistajan ikä	0,520	0,405	0,552
10 % enemmän	0,493	0,384	0,524
Metsäpinta-ala	0,520	0,405	0,552
10 % enemmän	0,536	0,418	0,568
Metsäneuvonta	0,520	0,405	0,552
10 % enemmän	0,528	0,409	0,556
100 % enemmän	0,560	0,445	0,591
Tilan omistusmuotona			
perheomistus	0,543	0,425	0,574
yhteisomistus	0,438	0,372	0,451
Tilan ensisijaisena käyttötarkoituksena			
maa- tai metsätalous	0,543	0,435	0,573
virkistys tai asuminen	0,445	0,347	0,471
Sukupuolena			
mies	0,530		
nainen	0,483		

3.4 Tulosten tarkastelu

Naiset omistavat metsää yli kolme miljoonaa hehtaaria eli runsaan neljäsosan yksityismetsistä. Käytännössä naisten osuus on merkittävämpi, koska usean omistajan metsälöillä omistajan taustatietoina on vakiintuneesti käytetty tilan metsäasioiden hoidosta vastaavan henkilön tietoja, joka esim. puolisoiden yhteisesti omistamalla metsälöillä on useimmiten mies. Metsänomistajien käyttäytymistä tutkittaessa menettely on perusteltua, koska tilan metsäasioiden hoitaja tekee nimenomaan metsätaloutta koskevat päätökset. Menettelyn avulla ei kuitenkaan saada todellisesta kuvaa metsänomistuksen jakautumisesta sukupuolen mukaan.

Naisten taustapiirteet eroavat monessa suhteessa miehistä. Usein nämä erot ovat yhteydessä naisten korkeampaan keski-ikään. Vuonna 1990 lähes joka toinen metsää omistava nainen oli eläkkeellä ja lähes 40 prosenttia naisten metsälöistä oli perikunta- tai yhtymämuotoisia. Naiset olivat myös saaneet enemmän koulutusta kuin miehet. Lisäksi naisten metsälöiden keskikoko oli viisi hehtaaria pienempi kuin miehillä.

Metsätalouden joukko- ja ryhmäneuvonta tavoitti naiset selvästi harvemmin kuin miehet ja naisten keskimääräinen vuotuinen puunmyyntimäärä metsähehtaaria kohden oli runsaan viidesosan pienempi kuin miesten. Samansuuruinen ero oli myös puunmyyntien useudessa: naisista vain puolet ja miehistä noin 70 prosenttia teki vähintään yhden puukaupan viiden vuoden aikana. Sukupuolella ei kuitenkaan ollut itsenäistä vaikutusta puunmyyntitodennäköisyyteen, vaan naisten ja miesten erot kasautuvat muiden tekijöiden kautta.

Puunmyyntitodennäköisyysmallit esitettiin erikseen naisille ja miehille. Eri tekijöiden vaikutukset olivat pääosin samansuuntaisia ja -suuruisia kummassakin ryhmässä, joskin tilan omistusmuodolla oli selvästi vähäisempi vaikutus naisten myyntitodennäköisyyteen. Tuhannelta naisten omistamalta perhemetsälöltä tehtiin vuodessa 425 puukauppaa eli 53 kauppaa enemmän kuin tuhannelta naisten omistamalta perikunta- tai yhtymämuotoiselta metsälöltä. Tuhannelta miesten omistamalta perhemetsälöltä tehtiin puolestaan vuodessa 123 puukauppaa enemmän kuin tuhannelta miesten omistamalta perikunta- tai yhtymämuotoiselta metsälöltä. Tulos on sikäli mielenkiintoinen, että naisten metsälöistä selvästi suurempi osuus oli perikuntia ja yhtymiä.

Naiset sen sijaan reagoivat voimakkaammin kantohintojen sekä joukko- ja ryhmäneuvontaan osallistumisuseuden muutoksiin. Kantohintojen nousu edellisestä vuodesta kasvatti enemmän naisten myyntitodennäköisyyttä, mutta kantohintojen lasku edellisestä vuodesta vastaavasti vähensi sitä miehiä enemmän. Joukko- ja ryhmäneuvonnan kaksinkertaistaminen lisäsi naisten puunmyyntitodennäköisyyttä 10 prosenttia ja miesten 7 prosenttia. Yleensä poikkileikkausaineistoihin perustuvien, neuvonnan vaikuttavuutta koskeviin tutkimustuloksiin tulee kuitenkin suhtautua varauksellisesti, koska niiden perusteella on vaikea eritellä, aktivoiko neuvonta metsätaloudellista toimintaa vai lisääkö suunniteltu toimenpide tiedon tarvetta ja osallistumisinnostusta (ks. Hänninen ja Viitala 1994). Tässä tapauksessa vaikutussuunta on selvä: metsänomistajien osallistumista neuvontatilaisuuksiin tarkasteltiin viideltä vuodelta ja puunmyyntejä jakson viimeiseltä vuodelta

Jos neuvontaorganisaatioiden tavoitteeksi asetetaan esim. 40 puukaupan lisäys tuhanta metsänomistajaa kohden vuoden aikana, niin tähän päästäisiin tavoittamalla naiset kolme kertaa nykyistä useammin eli yhteensä kuusi kertaa viiden vuoden aikana. Samaan tavoitteeseen pääsemiseksi miehet pitäisi tavoittaa kuusi kertaa nykyistä useammin eli yhteensä kaksitoista kertaa viiden vuoden aikana. Joukko- ja ryhmäneuvonnan markkinointi kaipaakin neuvontaorganisaatioilta lisäponnisteluja, mikäli naismetsänomistajat halutaan tavoittaa entistä paremmin. Vaikuttavuutta silmälläpitäen neuvonnan niukat resurssit kannattaa kohdentaa sinne, missä niillä saavutetaan mahdollisimman tehokas tulos.

4 Naiset metsäammattilaisina

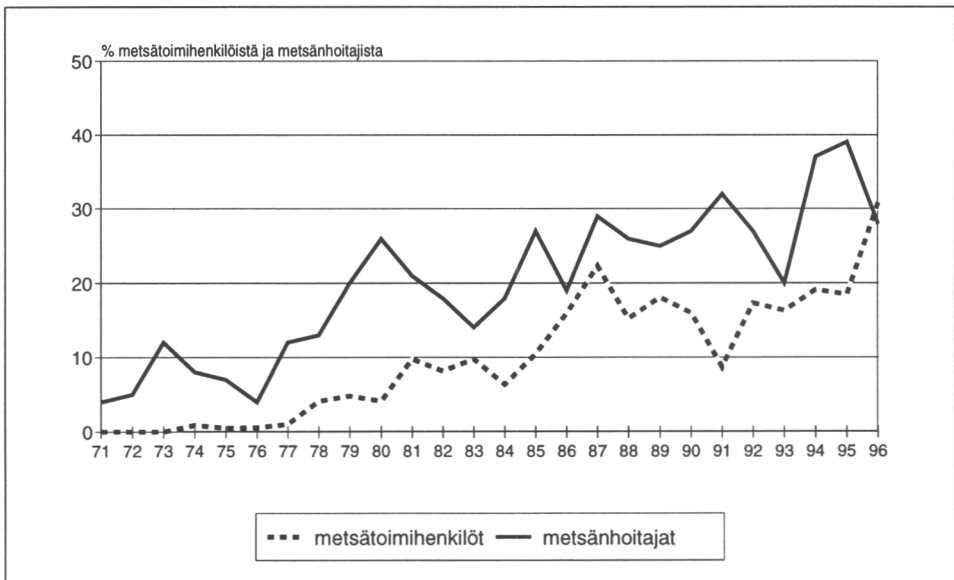
Jaana Kaipainen

4.1 Johdanto

Monet ammatit miellyvät ihmisten mielissä joko miehille tai naisille sopiviksi. Miehille soveliaiksi on nähty ammatit, jotka vaativat teknistä asiantuntemusta, rationaalisuutta ja jämäkkyyttä. Naisille puolestaan hyvinä on nähty ihmissuhdeammattit, joissa tarvitaan mm. huomaavaisuutta, sopeutuvuutta ja palvelualltiutta (Kauppinen-Toropainen 1991). Tässä viitekehyksessä metsäalaa voidaan pitää miesten ammattialana.

Metsämiehiä alettiin kouluttaa Suomessa vuonna 1862, metsänaisia vasta noin 60 vuotta myöhemmin. Ensimmäinen naismetsänhoitaja valmistui vuonna 1921. Toimihenkilökentällä kehitys oli valintaperusteina käytetyn asepalvelupakon vuoksi hitaampaa. Ensimmäinen naismetsäteknikko valmistui vasta 1970-luvun alussa. Koulutuksen alkuaikoina metsäalalta valmistuneet naiset olivat pitkään ainokaisia; vasta 1970-luvun lopusta lähtien on naisten osuus metsäammattilaisista lisääntynyt tasaisesti (kuva 4).

Vaikka koulutus on merkinnyt naiselle mahdollisuuksia sijoittua työelämään, samanpituisen koulutus ei ole taannut naisille samaa palkkaa ja samassa määrin vaikutusvaltaa kuin miehille (Kandolin 1991, Nummenmaa 1996). Metsäalalla syinä naisten heikompaan asemaan voivat edelleenkin olla vanhat asenteet alan soveliaisuudesta naisille. ”Naisille sopivat toimisto- ja tilinpitotehtävät” ajatus-

Kuva 4. Naisten osuudet vuosittain valmistuneista metsänhoitajista ja metsätoimihenkilöistä 1971–96.

maailmaa heijastaa naisten työllistymisen julkiselle sektorille, naisten vähäistä määrää perinteisissä metsäalan organisaatioissa sekä kentän tehtävien, kuten suunnittelun, valvonnan ja puunhankinnan jäämisen miesten tehtäviksi (Ihalainen 1987, Metsänhoitajaliiton työmarkkinakatsaus 1997). Vaikka organisaatio olisi-kin lukumääräisesti suhteellisen tasa-arvoinen, miehet muodostavat useimmiten ammattihierarkian huipun (Aho 1992).

Miksi naisten työura ei etene?

Syitä aseman ja tehtävien eroon on vaikea eritellä, naisten halu edetä urallaan kun ei ole vähäisempi kuin miesten (Asplund 1986). Uralle esteitä saattavat asettaa työpaikan rakenteet ja ilmapiiri sekä yhteiskunnan rakenteet. Urakehitystä jarruttavat myös opitut käsitykset ja odotukset miehen ja naisen tehtävistä ja käyttäytymisestä sekä naisten heikkouksina nähdyt menestymisen pelko, heikko itsetunto ja liiallinen itsekritiikki. Naisilla ja miehillä voi olla erilainen käsitys urasta ja uralla etenemisestä, mikä vaikeuttaa vertailua (Nummenmaa ja Vanhalakka-Ruoho 1985, Kauppinen-Toropainen 1993).

Työ- ja perhe-elämän yhdistäminen aiheuttaa enemmän esteitä ja ristiriitoja naisille kuin miehille. Pääosa perhevastuusta ja lasten hoidosta on edelleen naisilla, minkä vuoksi naisten työura on selkeästi miesten uraa katkonaisempi (Ilmakunnas 1989). Lapset ja aviomies saattavat muodostaa välillisen esteen naisten uralla, sillä naisten arvioidaan arvostavan esimerkiksi joustavaa työaikaa ulkoisia palkintoja, kuten palkkaa, enemmän (Gutek ja Larwood 1987). Naiset ovat myös halukkaampia sopeutumaan miehen urakehitykseen maksimoidakseen koko ”perheen urakehityksen” (Gutek ja Larwood 1987). Toisaalta perhe voi muodostua tärkeäksi kannustimeksi uralla etenemiselle.

Kun naisen uralla eteneminen tuntuu pysähtyvän 30 ikävuoden tienoilla, kyse ei ole pelkästään perheen perustamisesta ja lapsista. Elämäntilanteesta ja kyvykkyydestä riippumatta naisen otsassa on ”ikuisen synnyttäjän” tai ”miehensä perässä muualle muuttavan työntekijän” leima. Johto voi kokea naisten työllistämisen riskinä eikä ole yhtä halukas ohjaamaan naistyöntekijöitä esimerkiksi yrityksen sisäiseen koulutukseen tai kannustamaan naisia hakemaan ylennyksiä (Ilmakunnas 1989). Naisten työuralla eteneminen ei siten vastaa koulutuksessa saavutettua samanarvoisuutta.

Naisten työuran katkonaisuus ja pysähtyminen näkyy selvimmin palkkauksessa. Naisten palkka nousee parhaimmillaan keskimäärin sille tasolle, josta miesten palkka lähtee nousuun (Anttalainen 1993). Palkkaeroja selitetään työntekijöiden ominaisuuksista ja tuottavuudesta johtuviksi. Koska työn tuottavuutta on vaikea mitata, on sitä arvioitu juuri täydentävän koulutuksen, työkokemuksen ja työuran yhtäjaksoisuuden perusteella.

Metsäalalla naiseen kohdistuu odotuksia ja pelkoja. Tullessaan aloille, joilla on jo pitkään ollut vallassa miehiset arvot, naisten odotetaan puhuvan niin sanottujen ”pehmeiden arvojen” puolesta. Tämä maine saattaa olla kyseenalainen, sillä samasta syystä naisia vieroksutaan ammattikunnassa. Hyvinä puolina metsäalan naisistumisessa nähdään tehtäväkentän laajentuminen varsinaisten metsällisten tehtävien ulkopuolelle (Ihalainen 1987). Peloista suurin on ammatin arvostuksen ja palkkatason lasku (Kärkkäinen ja Toivanen 1995).

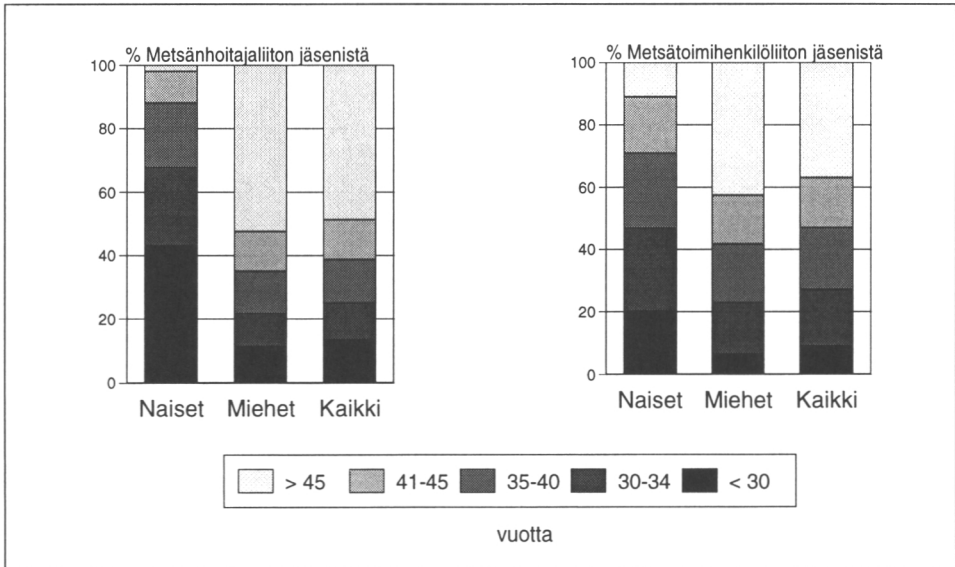
Tutkimuksen tarkoitus ja käytetty aineisto

Tässä tutkimuksessa tarkastellaan naismetsäammattilaisten, metsänhoitajien ja metsätoimihenkilöiden, toimimista ammateissa. Luku on jäsenelty siten, että aluksi tarkastellaan naismetsäammattilaisten taustapiirteitä ja työtehtäviä. Sen jälkeen vertaillaan naisten ja miesten palkkausta ja urakehitystä. Lopuksi tarkastellaan metsäammattilaisiin ja metsäalaan liittyviä väittämiä.

Tutkimuksen aineiston muodostavat Suomen Metsänhoitajaliiton vuoden 1996 ja Metsäalan toimihenkilöliiton vuoden 1997 työmarkkinatiedustelut. Tiedustelu lähetettiin kaikille Metsänhoitajaliiton jäsenille. Metsäalan toimihenkilöliiton jäsenistä tiedustelu lähetettiin kaikille naismetsäteknikoille ja naismetsätalousinsinööreille sekä vastaavalle määrälle otannalla valittuja ja samaan aikaan valmistuneita miesmetsäteknikoita ja -metsätalousinsinöörejä.

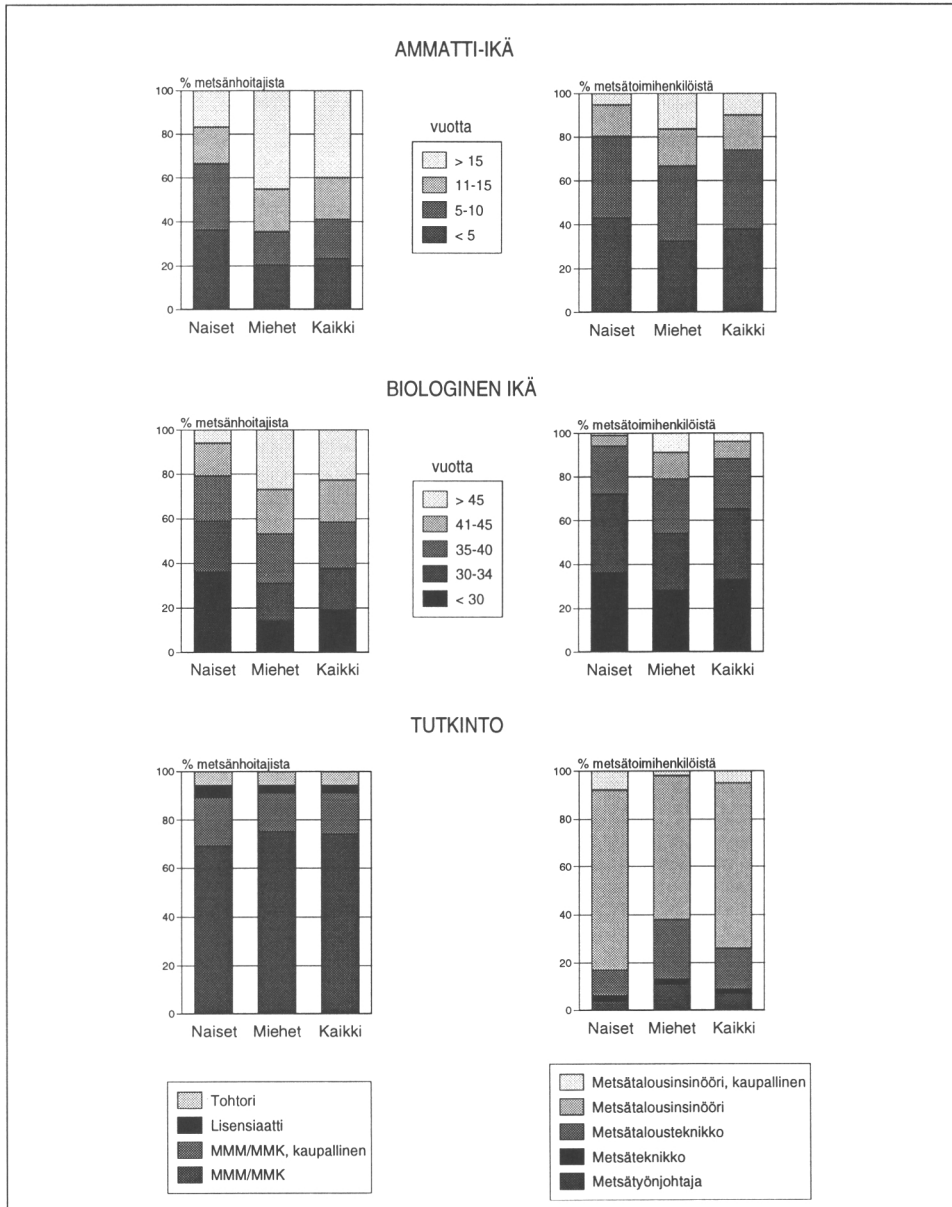
Postikyselyllä tehtyyn tiedusteluun saatiin kaikkiaan 1 275 vastausta, joista 497 Metsätoimihenkilöliiton jäseniltä ja 778 Metsänhoitajaliiton jäseniltä. Opiskelijoiden ja eläkeläisten vastaukset rajattiin tutkimuksen ulkopuolelle. Lisäksi osa lomakkeista hylättiin epätäydellisten vastausten vuoksi. Lopulliseen tarkasteluun tuli mukaan 677 metsänhoitajaa, joista 129 oli naisia ja 429 metsätoimihenkilöä, joista 249 oli naisia. Aineisto ei edusta koko metsänhoitaja- ja metsätoimihenkilökuntaa, koska otantakehikkona oli Metsänhoitajaliittoon ja Metsätoimihenkilöliittoon kuuluvat metsäammattilaiset. Otantakehikon ulkopuolelle jäi siten – ammattiliittoihin kuulumattomia – noin 20 prosenttia metsänhoitajista ja noin kymmenen prosenttia metsätoimihenkilöistä.

Tiedusteluun vastanneiden nais- ja miesmetsänhoitajien jakauma vastasi hyvin ammatissa toimivien metsänhoitajien sukupuolijakaumaa. Metsätoimihenkilönaisten osuus oli sen sijaan otannasta johtuen suurempi kuin Metsätoimihenkilö-

Kuva 5. Metsänhoitajaliiton ja Metsäalan toimihenkilöliiton jäsenistön jakutuminen ikäluokkiin.

liittoon kuuluvien naisten osuus olisi edellyttänyt. Tämä ei kuitenkaan haittaa nais- ja miestoimihenkilöiden erojen tarkastelua. Sekä metsänhoitajien että metsätoimihenkilöiden naisten ikäjakaumat vastasivat liittoihin kuuluvien ikäjakaumia hyvin. Sen sijaan tiedusteluun vastanneet miehet olivat nuorempia kuin liittoihin kuuluvat keskimäärin (kuva 5). Tulokset esitetään pääosin keskiarvoin sekä prosenttijakaumin ja ne raportoidaan sukupuolen mukaan käyttäen taustamuuttujina ammattiliittoa ja ammatissa toimimisaikaa eli ammatti-ikää.

Kuva 6. Metsäammattilaisten iän, ammatti-ikä ja tutkintojen jakautuminen metsäalan peruskoulutuksen ja sukupuolen mukaan.

4.2 Metsäammattilaiset työelämässä

Metsänhoitaja- ja metsätoimihenkilönaiset olivat sekä biologiselta iältään että ammatti-iältään miehiä nuorempia (kuva 6). Metsänhoitajamiesten ammatti-ikä oli keskimäärin 15 vuotta ja naismetsänhoitajien kahdeksan vuotta. Metsätoimihenkilöt olivat metsänhoitajia nuorempia, heidän ammatti-ikänsä olivat keskimäärin miehillä kahdeksan ja naisilla seitsemän vuotta.

Metsänhoitajista 95 prosentilla oli ylempi korkeakoulututkinto ja viisi prosenttia oli lisäksi suorittanut jatkotutkinnon. Neljä viidesosaa metsätoimihenkilönaisista ja 60 prosenttia metsätoimihenkilömiehistä oli pätevätoimintainen metsätalousinsinööriksi. Loput olivat metsäteknikoita. Metsätoimihenkilönaisien korkeampaa koulutustasoa selittää osittain ammatissa toimimisaika, sillä nuorempien metsätoimihenkilöiden keskuudessa on keskimääräistä enemmän metsätalousinsinööriä. Vertailua vaikeuttaa ammatillisen koulutuksen ja ammattinimikkeiden muuttuminen viimeisten 20 vuoden aikana. Molemmissa ammattiryhmissä naiset olivat miehiä kiinnostuneempia markkinoinnista ja kaupallisesta koulutuksesta.

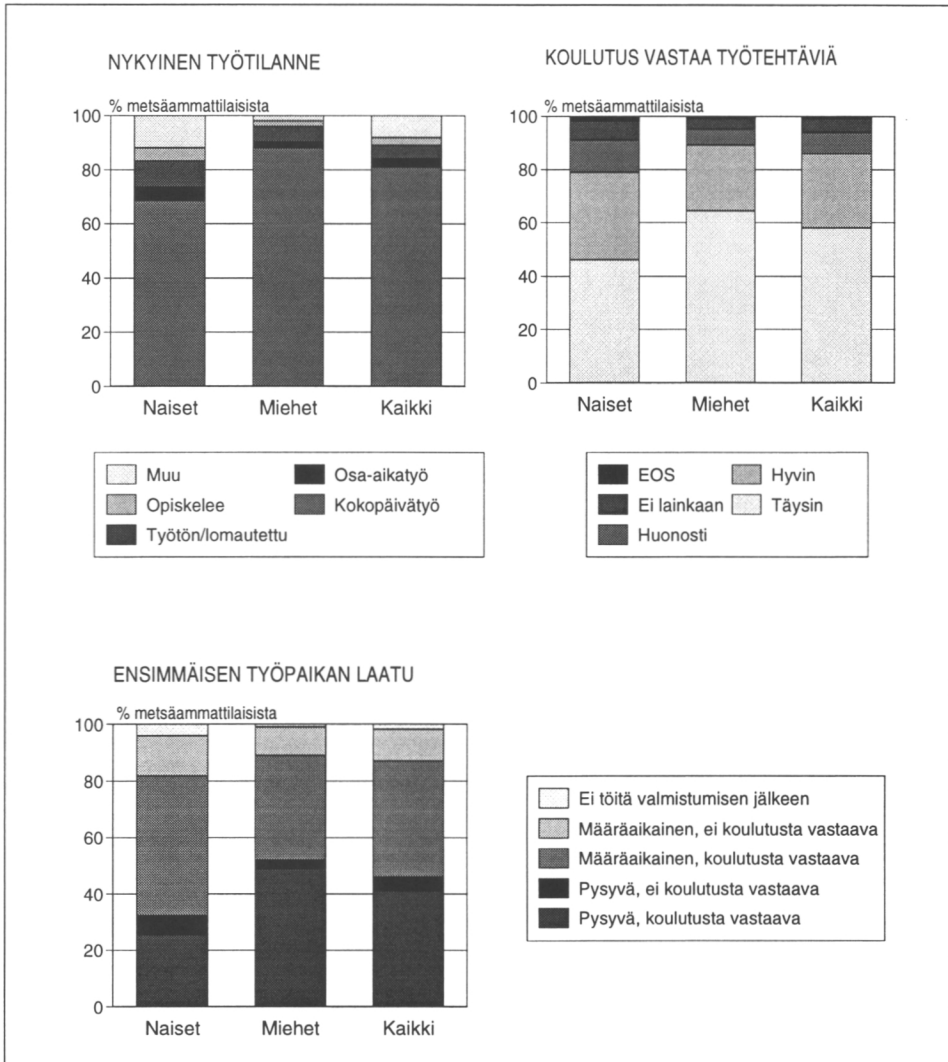
Metsäammattikunnan miehistä 83 prosenttia ja naisista 76 prosenttia oli avioliitossa. Joka viides nainen oli naimaton, miehistä naimattomia oli 14 prosenttia. Metsänhoitajamielistä 62 prosentilla ja naismetsänhoitajista 52 prosentilla oli lapsia. Toimihenkilöillä vastaavat luvut olivat 73 ja 66 prosenttia. Metsäammattilaisten perheissä oli keskimäärin kaksi lasta.

4.2.1 Työ ja palkkaus

Metsäammattilaisten joka toisella miehistä ja neljäsosalla naisista ensimmäinen työpaikka oli pysyvä ja heidän oman arvionsa mukaan koulutusta vastaava (kuva 7). Koska työmarkkinatilanne vaikuttaa merkittävästi työelämään siirtymiseen,

Taulukko 12. Ammatissa toimivien metsänhoitajien työnantajaorganisaatiot sukupuolen mukaan.

	Naiset	Miehet
Työnantajaorganisaatio	% metsänhoitajista	
Yliopisto	16	7
Yksityismetsätalous	10	15
Valtion hallinto, valtionapulaitos	10	7
Metsäntutkimuslaitos	10	11
Teollisuuden markkinointi/kuljetus	8	5
Teollisuuden puuhuolto	2	9
Konsultointi, tutkimus	8	7
Metsähallitus	5	10
Metsäoppilaitos	6	7
Muu	25	22
Yhteensä	100	100

Kuva 7. Metsäammattilaisten työtilanne, koulutuksen vastaavuus ja ensimmäistä työpaikkaa kuvaavia tietoja sukupuolen mukaan.

kysymystä tarkasteltiin myös eri ammatti-ikäluokissa. Viimeisten viiden vuoden aikana valmistuneilla naisilla ja miehillä työpaikan saaminen oli yhtä vaikeaa. Ammatissa 5–15 vuotta toimineista miehet saivat naisia useammin pysyvän ja koulutusta vastaavan työpaikan heti valmistumisen jälkeen. Yli 15 vuotta sitten valmistuneilla työpaikan saaminen heti valmistumisen jälkeen oli ollut suhteellisen helppoa sekä miehille että naisille.

Lähes kolmella neljäsosalla miehistä ja hieman yli puolella naisista oli vakituinen työsuhde. Miehet kävivät naisia useammin kokopäivätyössä; lähes kolmannes naisista oli osapäivätyössä, työttömänä tai kotona hoitamassa lapsia. Oman käsityksen mukaan työ vastasi koulutusta 64 prosentilla miehistä ja 46 prosentilla naisista. Työn ja koulutuksen vastaavuus oli sitä heikompi, mitä vähemmän aikaa

Taulukko 13. Ammatissa toimivien metsänhoitajien työtehtävät sukupuolen mukaan.

	Naiset	Miehet
Työtehtävä	% metsänhoitajista	
Tutkimus, kehitys	30	25
Hallinto	12	8
Kansainvälinen kauppa	11	10
Metsätalouden edistämistoiminta	10	14
Opetus, koulutus	10	10
Viestintä, tiedotus	7	2
Ympäristönsuojelu	4	5
Puunkorjuu ja -hankinta	0	10
Muu	15	17
Yhteensä	100	100

Taulukko 14. Ammatissa toimivien metsätoimihenkilöiden työnantajaorganisaatiot sukupuolen mukaan.

	Naiset	Miehet
Työnantajaorganisaatio	% metsätoimihenkilöistä	
Yksityismetsälous	32	34
Teollisuuden puuhuolto	12	28
Kunta/kuntayhtymä	9	6
Valtion hallinto, valtionapulaitos	7	5
Metsätalouden tuotanto	9	5
Järjestöt	7	1
Metsähallitus	6	8
Itsenäinen yrittäjä	5	4
Muu	14	8
Yhteensä	100	100

valmistumisesta oli kulunut. Kymmenen vuotta sitten valmistuneista yli 70 prosenttia teki täysin koulutusta vastaavaa työtä, vastavalmistuneista vain 10 prosenttia.

Metsänhoitajanaisia työllistivät yliopisto, yksityismetsätalouden organisaatiot, valtion hallinto ja Metsäntutkimuslaitos (taulukko 12). Metsänhoitajamiehet toimivat yksityismetsätalouden organisaatioissa, Metsäntutkimuslaitoksessa, Metsähallituksessa sekä metsäteollisuuden puunhankinnassa. Naiset työskentelivät miehiä useammin hallinnollisissa tehtävissä, viestinnän ja tiedotuksen parissa (taulukko 13). Naismetsänhoitajia ei ollut puunhankinnan ja -korjuun tehtävissä lainkaan.

Taulukko 15. Ammatissa toimivien metsätoimihenkilöiden työtehtävät sukupuolen mukaan.

	Naiset	Miehet
Työtehtävä	% metsätoimihenkilöistä	
Metsätalouden edistämistoiminta	27	28
Puunhankinta ja -korjuu	14	37
Opetus, koulutus	9	3
Ympäristönsuojelu	9	4
Tutkimus, kehitys	5	3
Kansainvälinen kauppa	4	1
Viestintä, tiedotus	3	0
Hallinto	3	3
ATK	3	4
Muu	24	18
Yhteensä	100	100

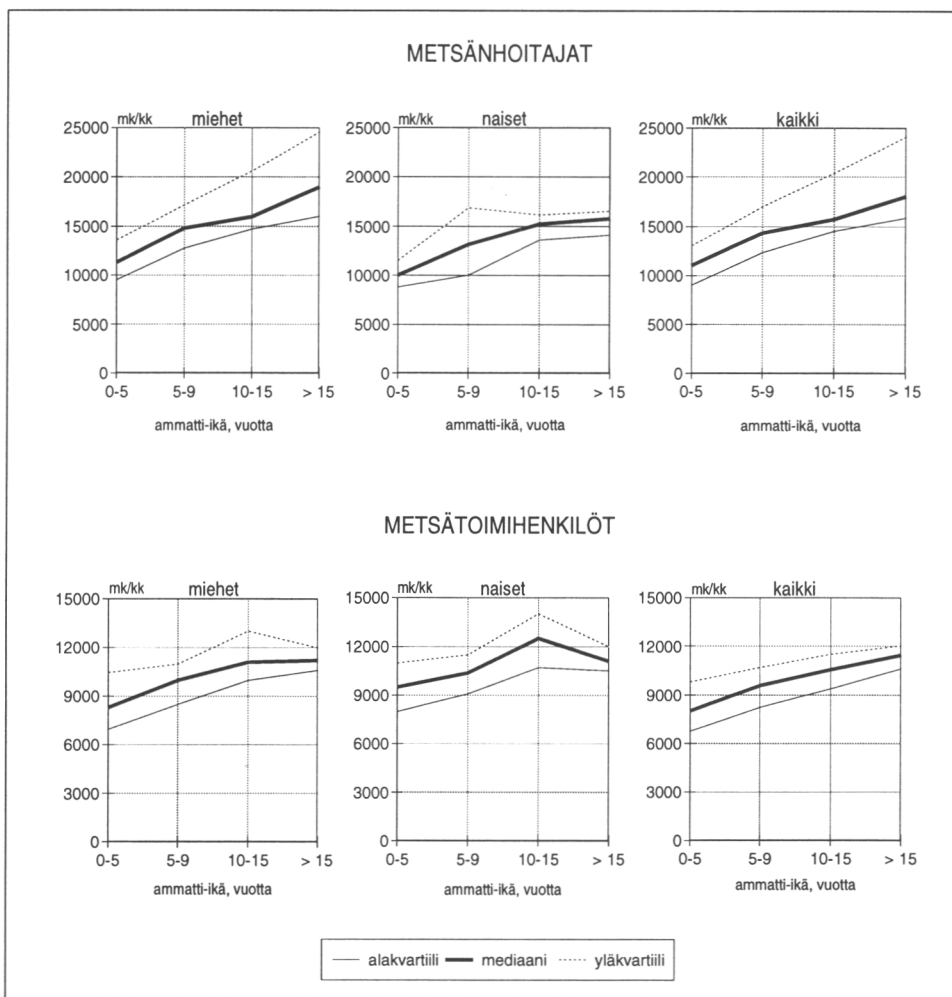
Sekä mies- että naismetsätoimihenkilöistä kolmannes oli yksityismetsätalouden organisaatioiden palveluksessa. (taulukko 14) Metsäteollisuuden puunhankinta työllisti miehistä 28 prosenttia ja naisista 12 prosenttia. Naisilla tärkeitä työllistäjiä olivat myös kunta, kuntayhtymä sekä metsätalouden tuotanto. Metsätoimihenkilöistä noin kolmannes teki metsätalouden edistämistoimintaa: puunkorjuussa ja -hankinnassa elantonsa hankki 37 prosenttia miehistä sekä 14 prosenttia naisista (taulukko 15). Naismetsätoimihenkilöistä noin joka kymmenes teki töitä ympäristönsuojelun parissa. Saman verran naisista työskenteli opetuksen ja koulutuksen parissa.

Vuonna 1996 metsänhoitajamiesten mediaanipalkka oli 16 600 markkaa kuukaudessa ja naisten 13 150 markkaa kuukaudessa. Metsätoimihenkilömiehet ansaitsivat keskimäärin 10 700 markkaa kuukaudessa ja naiset 9 400 markkaa kuukaudessa vuonna 1997. Naisilla palkkakehitys näyttää joko pysähtyvän ja lähtevän jopa laskuun noin kymmenen työvuoden jälkeen, kun taas miesten palkat jatkavat kasvuaan myös kymmenen työvuoden jälkeen (kuva 8). Huonommasta palkkakehityksestä huolimatta naiset olivat miehiä tyytyväisempiä palkkaansa.

Sekä metsänhoitaja- että toimihenkilömiesten työviikko oli kaksi tuntia naisten työviikkoa pidempi. Työaika selittää kuitenkin vain osan palkkaerojen suuruudesta. Kun keskimääräinen bruttopalkka jaettiin keskimääräisillä työtunneilla, naisten tuntiansiot jäivät naismetsänhoitajilla edelleenkin 15 prosenttia ja naismetsätoimihenkilöillä viisi prosenttia mieskollegojensa palkkoja pienemmiksi.

4.2.2 Urakehitys

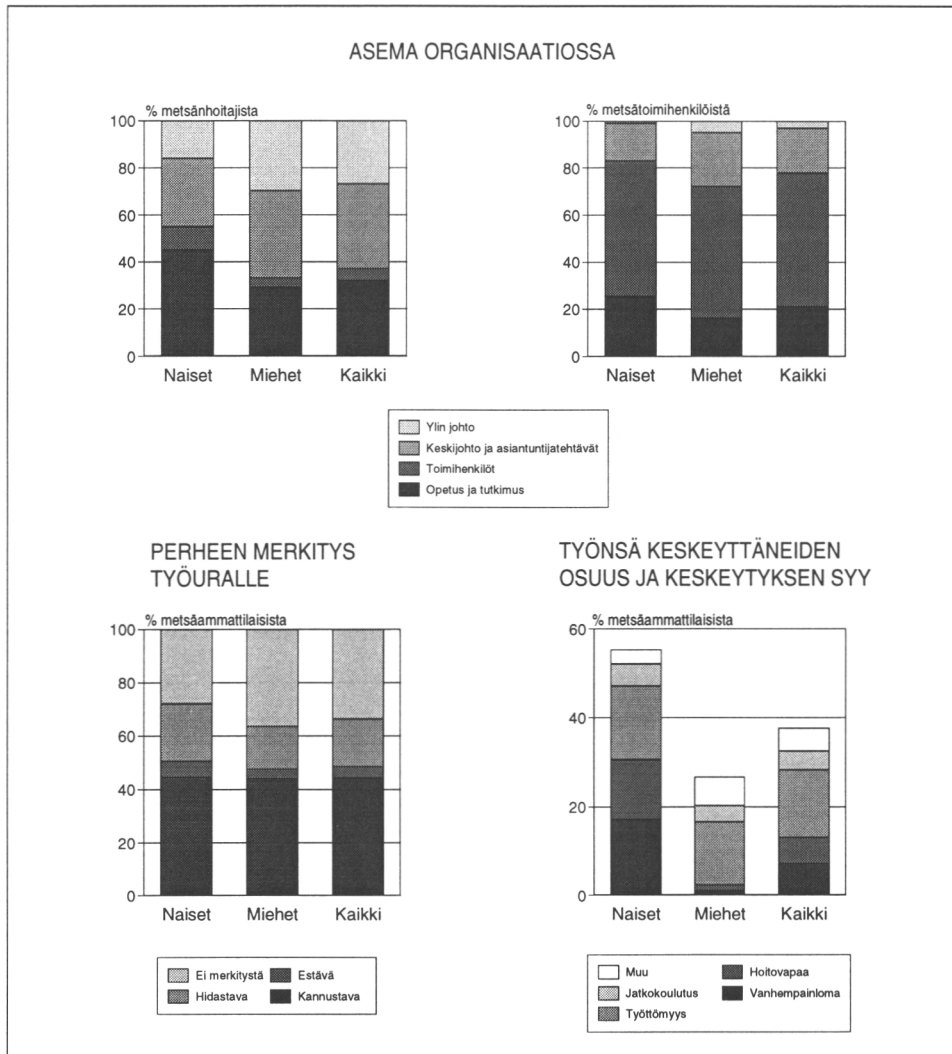
Metsänhoitajamiehiä oli naismetsänhoitajia enemmän ylimmässä johdossa, vaativissa asiantuntijatehtävissä ja keskijohdossa (kuva 9). Naisia toimi suhteessa miehiä useammin opetus- ja tutkimustehtävissä sekä toimihenkilöinä. Metsätoimihen-

Kuva 8. Metsäammattilaisten palkkakehitys ammatti-ian, metsäalan koulutuksen ja sukupuolen mukaan.

kilöistä miehet ja naiset työskentelivät yhtä usein hallinnossa ja toimistotehtävissä. Ylimmässä johdossa ja keskijohdossa olivat miehet enemmistönä. Opetuksessa ja tutkimuksessa enemmistön muodostavat naiset. Erot olivat havaittavissa myös ammatti-ikäryhmittäin.

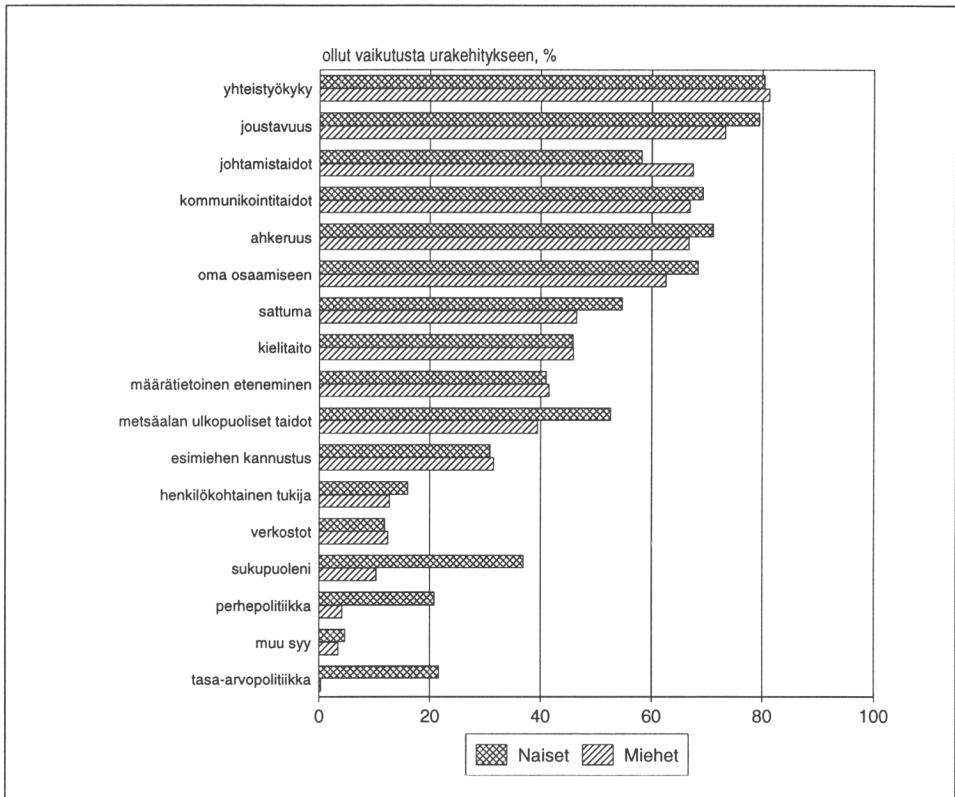
Oman käsityksensä mukaan perinteisiä metsäalan töitä teki metsäammattimiehistä 64 prosenttia ja naisista 49 prosenttia. Perinteisissä tehtävissä toimivista 90 prosenttia oli myös hakeutunut niihin. Muissa tehtävissä toimivista noin kaksi kolmesta oli pyrkinyt metsäalan ulkopuolisiin tehtäviin. Perinteisiä työtehtäviä tekevien määrä väheni ammatti-ian vähentyessä. Kun yli 15 vuotta sitten valmistuneista noin kaksi kolmannesta teki perinteisiä metsäalan töitä, niin vastavalmistuneiden keskuudessa osuus oli jo alle puolet. Tämä osuus voisi olla vieläkin pienempi, jos eri työtehtävien sisällöt olisi määritelty kysymyksessä; pidempään metsäalalla työskennelleet mielsivät perinteiset työt kapea-alaisemmin lähinnä

Kuva 9. Metsäammattilaisten työtehtäviä, perheen merkitystä ja töiden keskeytymistä kuvaavia tietoja sukupuolen mukaan.

metsätalouden edistämistehtäviksi sekä puun korjuuksi ja kuljetukseksi, kun taas vastavalmistuneet saattoivat pitää perinteisinä tehtävinä myös ympäristönhoitoa ja tiedotusta.

Urakehitykseen vaikuttavista tekijöistä sekä naiset että miehet korostavat yhteistyökykyä, joustavuutta, ahkeruutta sekä kommunikointitaitoja (kuva 10). Miehet painottivat naisia enemmän johtamistaidon merkitystä. Naisten urakehitystä oli edistänyt heidän mielestään muidenkin kuin pelkästään metsäasioiden osaaminen ja ”oikeassa paikassa oikeaan aikaan” oleminen. Sukupuoli, julkinen tasa-arvopolitiikka ja perhepolitiikka olivat vaikuttaneet naisten urakehitykseen. Miesten mielestä tällaisten tekijöiden vaikutus uraan oli lähes olematon.

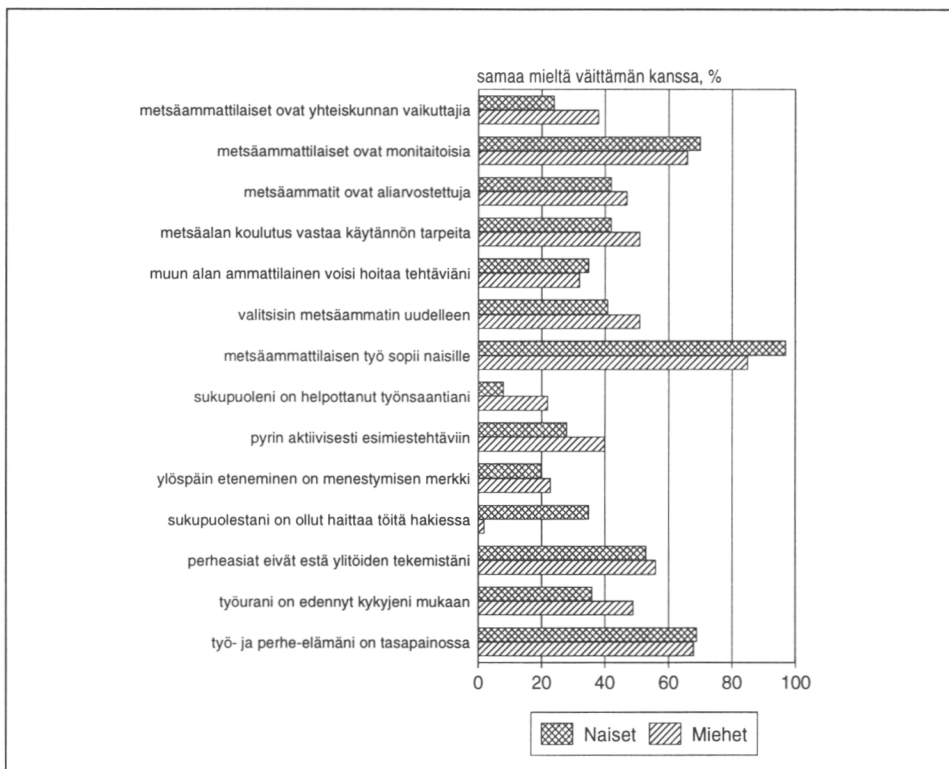

Kuva 10. Metsäammattilaisten urakehitykseen liittyviä tekijöitä sukupuolen mukaan.

Perheellisistä metsäammattilaisista 40 prosenttia piti perhettä työnsä kannalta kannustavana tekijänä. Lapset ja puolison koki hidasteeksi tai esteeksi 27 prosenttia naisista ja 19 prosenttia miehistä. Naisten työura oli selvästi miesten työuraa ”rikkonaisempi”: äitiysloma, hoitovapaa tai työttömyys oli keskeyttänyt noin joka toisen naisen työuran. Miehillä keskeytyksiä oli ollut harvemmin ja syinä olivat silloin olleet lähinnä jatkokoulutus tai työttömyys. Naisilla keskeytysten yhteenlaskettu pituus oli ollut keskimäärin 15 kuukautta, miehillä noin kolme kuukautta.

4.3 Metsäammattikuntaan ja metsäsektoriin sitoutuminen

Tosiasiakysymysten lisäksi metsänhoitajille ja metsätoimihenkilöille esitettiin erilaisia metsäammattikuntaan ja metsäalaan liittyviä väittämiä. Vastausten perusteella arvioituna metsämiesten ammattiin sitoutuminen on hiukan voimakkaampaa kuin naisten. Miehistä 38 prosenttia ja naisista noin neljännes oli sitä mieltä, että ammattikunnan jäsenet ovat yhteiskunnan vaikuttajia (kuva 11). Noin 70 prosenttia metsäammattilaisista uskoo ammattikuntansa olevan monitaitoinen ja lähes joka toinen kokee ammattikuntansa olevan aliarvostettu. Yli puolet miehistä

Kuva 11. Metsäammattilaisten suhtautuminen metsäammattikuntaan liittyviin väittämiin sukupuolen mukaan.

ja yli 40 prosenttia naisista on sitä mieltä, että koulutus vastaa tämänhetkisiä tehtäviä. Kolmannes metsäammattilaisista uskoo jonkin toisen tutkinnon suorittaneen pystyvän hoitamaan heidän työtehtäviään. Ammatinvalintatilanteessa noin joka toinen mies ja yli 40 prosenttia naisista valitsisi saman ammatillisen koulutuksen uudelleen.

Metsäammattilaiset eivät usko, että organisaatiossa ylöspäin pääsy on paras merkki uralla etenemisestä. Miehet pyrkivät kuitenkin omasta mielestään naisia aktiivisemmin esimies- ja johtotehtäviin. Joka kolmas nainen kokee sukupuolensa haitanneen työnhakua. Miehistä vain muutaman prosentin verran. Vastaavasti viidennes miehistä ja alle kymmenesosa naisista uskoo oman sukupuolensa edistäneen työnsaantia. Lähes kaikki naiset ja miehistä 85 prosenttia on sitä mieltä, että ammattikunnan työ sopii sekä miehille että naisille. Noin puolet metsäammattimiehistä ja -naisista on kieltäytynyt ylitöistä perheensä vuoksi. Puolet miehistä ja kolmannes naisista on ollut tyytyväinen työuraansa. Lähes 70 prosenttia niin miehistä kuin naisistakin koki perhe- ja työelämänsä olevan tasapainossa.

Naisten ja miesten mielipiteet metsäsektorista samankaltaisia

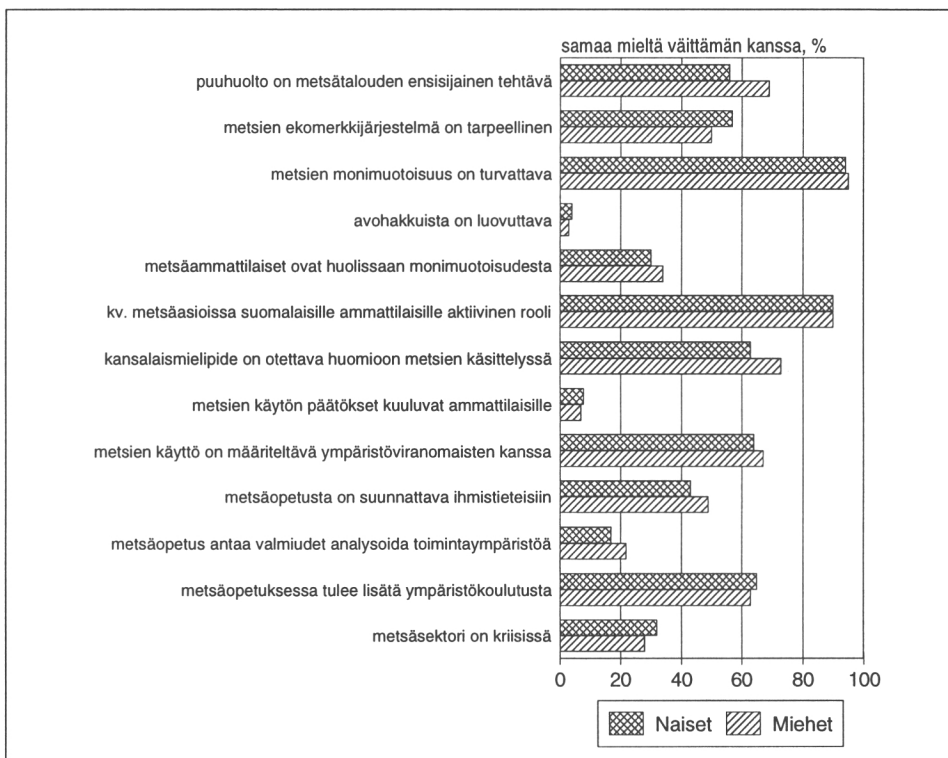
Metsäsektoriin liittyvien kysymysten suhteen metsänhoitajat ja metsätoimihenkilöt – niin miehet kuin naisetkin – olivat varsin yksimielisiä (kuva 12). Merkittävin ero oli suhtautumisessa metsätalouden ensisijaiseen tavoitteeseen. Miehistä 70

prosenttia ja naisista vajaa 60 prosenttia katsoi puuhuollon turvaamisen metsätalouden tärkeimmäksi tavoitteeksi.

Joka toinen metsäammattilainen piti ekomerkkijärjestelmää eli sertifiointia tarpeellisina, naiset miehiä useammin. Avohakkuista metsäammattilaiset eivät olleet vielä valmiita luopumaan kokonaan ja metsien monimuotoisuus on heidän mielestään niin ikään turvattava. Muiden metsäammattilaisten ei uskottu olevan metsien monimuotoisuuden säilymisestä huolissaan. Näissä kysymyksissä naisten ja miesten välillä ei ollut eroja.

Metsäasioista päättäminen ei metsänhoitajien ja toimihenkilöiden mielestä ole yksinomaan metsäammattilaisten asia. Yhdessä ympäristöviranomaisten kanssa metsien käytön ja hoidon tavoitteet asettaisi noin 70 prosenttia metsäammattilaisista. Kansalaismielipidettä metsäasioissa kuuntelisivat miehet useammin kuin naiset sekä lisäksi metsänhoitajat metsätoimihenkilöitä useammin. Metsäammattilaiset haastavat Suomea ottamaan aktiivisen roolin kansainvälisissä metsäasioissa.

Puolet metsämiehistä ja yli 40 prosenttia metsänaisista olisivat valmiita lisäämään metsäopetukseen enemmän sosiaalitieteitä perinteisten metsäaineidenkin kustannuksella. Ympäristökoulutuksen lisääminen koettiin jopa sosiologiaa ja viestintää tarpeellisemmaksi. Vastanneet eivät tunteneet saamansa opetuksen antaneen valmiuksia metsäsektorilla tapahtuvien muutosten analysointiin. Noin kolmannes vastaajista uskoo metsäsektorin olevan kriisissä.

Kuva 12. Metsäammattilaisten suhtautuminen metsäsektoriin liittyviin väittämiin sukupuolen mukaan.

4.4 Tulosten tarkastelu

Metsäalalla miehet saavat naisia paremman lähdön urakehitykselleen jo heti ensimmäisessä työpaikassa; he pääsevät pysyvään kokopäivätyöhön naisia nopeammin. Tilanne ei ole juurikaan muuttunut ainakaan metsänhoitajien osalta viimeisen kymmenen vuoden aikana (Ihalainen 1987). Toisaalta 1980-luvun lopun hyvä työmarkkinatilanne takasi sen, että naisten työhön osallistumisaste metsäalalla oli yli 90 prosenttia. Nykyään naisten työhön osallistumisaste on noin 70 prosenttia.

Heikon työmarkkinatilanteen vuoksi entistä suurempi osuus metsäammattilaisista tekee muita kuin perinteisiä metsäalan tehtäviä. Kymmenisen vuotta sitten metsänhoitajamiehet eivät juurikaan työskennelleet metsäsektorin ulkopuolisissa tehtävissä (Ihalainen 1987). Nykyisin muita kuin perinteisiä metsäalan tehtäviä tekeviä miehiä on lähes kolmannes; naisista vastaava osuus on jopa noin puolet.

Naiset eivät pyri miehiä halukkaammin metsäalan ulkopuolisiin työtehtäviin. Pikemminkin näyttää siltä, että kun oman alan töitä ei löydy, naiset joutuvat etsimään työnsä muualta. Naisten pelko jäädä ilman työtä on usein niin suuri, että he tyytyvät alle heidän koulutustasonsa ja ammattitaitonsa jääviin työtehtäviin (Asplund 1986).

Naiset palkkaansa tyytyväisiä – urakehitykseensä eivät

Metsäsektorilla naiset ja miehet työllistyvät eri organisaatioihin ja työtehtäviin. Naiset työskentelevät miehiä harvemmin kentän ja metsäteollisuuden tehtävissä ja tekevät toimisto- ja hallintotöitä miehiä useammin. Tutkimus ja opetus rekrytoivat naisia usein. Tosin se, että naisia on selvästi vähemmän vanhimmissa ikäluokissa vaikuttaa työtehtävien erilaisuuteen, sillä metsäammattilaisten ammattikuva on muuttunut monin tavoin viime vuosina. Tehtävien erilaisuus heijastaa myös ammatin luonnollista urakiertoa.

Metsäalalla naiset ovat miehiä tyytymättömämpiä urakehitykseensä. Miehet etenevät urallaan naisia paremmin ammatti-ikäryhmittäinkin tarkasteltaessa. Tämä on yleistä myös muilla miesvaltaisilla aloilla. Esimerkiksi naisjuristien urakehitys on selvästi miesjuristien urakehitystä heikompi. Naisten ura pysähtyy usein asioita valmistelemaan tasoon ja he pääsevät etenemään sellaisissa tilanteissa, jossa eteneminen ei takaa korkeaa palkkatasoa tai kun miehet eivät niinkään välitä tehtävistä (Hänninen-Salmelin 1991).

Naiset, sekä metsänhoitajat että metsätoimihenkilöt, ansaitsevat miehiä vähemmän. Palkkaerot voidaan kuitenkin selittää osittain asemalla, alaisten ja vastuun määrällä, työn keskeytymisillä ja lisäkoulutuksella. Nämäkin huomioon ottaen mies- ja naismetsänhoitajien palkkaero on kahdeksan prosenttia. Muissa akateemisissa ammateissa palkkasorron on arvioitu olevan keskimäärin 12 prosenttia (Hankala 1998).

Naiset ovat kuitenkin miehiä tyytyväisempiä palkkaansa. Tätä ristiriitaa voi selittää se, että naiset vertaavat omia palkkojaan yleensä toisten naisten palkkoihin eivätkä vastaavassa asemassa olevien miesten palkkoihin (Gutek ja Larwood 1987).

Akateemisista naisammattilaisista tehty tutkimus on osoittanut, että miesten ammattialoilla työskentelevät naiset ovat kokeneet muita useammin tasa-arvo-on-

gelmia ammattialallaan ja työorganisaatiossaan. Heistä yli puolet ovat nähneet naissukupuolen esteenä tasa-arvoiselle etenemiselle uralla (Aitta 1988). Metsäalalla joka kolmas nainen kokee sukupuolensa haittana töitä hakiessa ja uralla etenemisessä.

Perheen vaikutus näkyy naisten urassa välillisesti useampina ja pidempinä keskeytyksinä. Naismetsäammattilaisista joka viides on kieltäytynyt ylennyksestä perhesyiden vuoksi ja noin joka toinen nainen väittää perheasioiden estäneen tekemästä ylitöitä. Naiset eivät ole kuitenkaan valmiita uhraamaan perhe-elämäänsä uran vuoksi; perheellisten naisten ja miesten määrät ovat metsäalalla lähes yhtä suuret. Vaikka naiset tuntuvat tasapainottelevan edelleen työn ja perheen välillä, he onnistuvat siinä omasta mielestään yhtä hyvin kuin miehetkin. Naisista noin 40 prosenttia ja miehistä noin puolet hakeutuisi metsäalan ammatilliseen koulutukseen uudelleen. Viime vuosikymmenen lopussa naismetsänhoitajista 80 prosenttia ja miesmetsänhoitajista 90 prosenttia olisi hakeutunut metsänhoitajan ammattiin uudelleen (Ihalainen 1987).

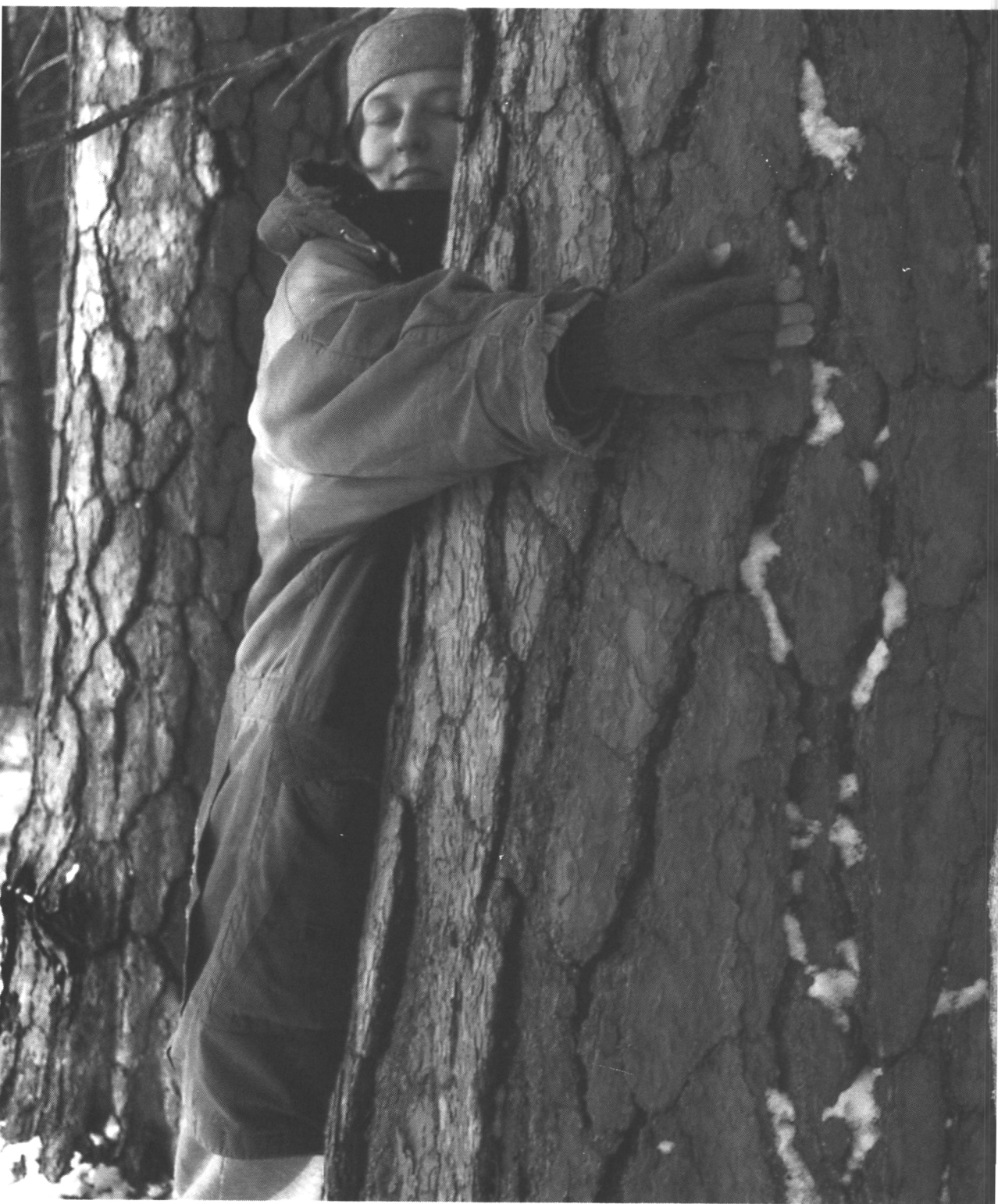
Naiset näyttävät omaksuvan tiukan ammatilliset asenteet ja sen hetkiset käsitkset metsänhoidosta ja metsätaloudesta. Avohakkuita naiset kannattavat yhtä lailla kuin miehetkin ja miehet luonnon monimuotoisuuden turvaamista siinä missä naiskollegiansakin. Suurin osa metsäammattilaisista kuuntelisi kansalaisten mielipiteitä metsäasioissa ja vielä useampi olisi valmis asettamaan metsien käytön tavoitteet yhdessä ympäristöviranomaisten kanssa.

Sosiaalisia taitoja metsäalalle

Muuttuvalla metsäsektorilla koulutus ei tunnu seuraavan työelämän vaatimuksia. Koulutus ei metsäammattilaisten, ei metsänhoitajien eikä metsätoimihenkilöidenkään, mielestä vastaa käytännön tarpeita eikä anna valmiuksia analysoida metsäsektorilla tapahtuvia muutoksia. Enemmistö niin naisista kuin miehistäkin haluaisi metsäopetukseen lisää ympäristöalan koulutusta, ja lähes puolet olisi valmis lisäämään sosiaalitieteiden osuutta opetuksessa.

Metsäammattilaisten toimintaa tulevaisuudessa määrää pitkälti avoimuus ulospäin. Metsien käyttöä koskevat tavoitteet joudutaan enevässä määrin asettamaan yhdessä metsäsektorin ulkopuolisten tahojen kanssa. Koulutuksessa metsäammattilaiset haluaisivatkin saada lisää eväitä ympäristötieteiden ja ihmisten ymmärtämiseen, jopa perinteisten metsäaineiden kustannuksella. Metsäammattilaisen on siis omasta mielestään omattava tulevaisuudessa palveluallttiutta ja joustavuutta siinä missä teknistä johtamistaitoa ja jämäkkyyttäkin.

Naisten lisäarvo työelämässä saattaakin olla naisten toimintatavoissa ja kokemuksissa eikä niinkään asenteissa ja arvoissa. Naisten ominaisuudet, kyvyt ja kokemukset ovat metsäammattilaisissa yhtä arvokkaita kuin miestenkin. Tulevaisuuden naismetsäammattilaisen ei siis välttämättä tarvitsekaan olla ihan hyvä ”jätkä” vaan ammattitaitoinen, itseensä uskova ”lyyli”.

5 Naiset metsäsektorilla – johtopäätökset

Pekka Ripatti

Naisten asema metsäsektorilla muuttuu yhteiskunnan muuttuessa. Metsäteollisuuden lopputuotekuluttajina naisilla on vahva asema ja kuluttajakäyttäytymisessä ympäristökysymyksillä on heille suurempi merkitys kuin miehille. Naisten osuus metsänomistajista on kasvamassa. Se vaikuttaa metsien käyttöön ja muuttaa yksityismetsätalouden neuvontaorganisaatioiden kohdejoukkoa. Naisten osuus myös metsäammattilaisista on kasvamassa, mikä puolestaan vaikuttaa metsäalan työmarkkinoihin ja organisaatioiden toimintakulttuuriin.

Naiset metsäteollisuuden lopputuotekuluttajina

Naiset ostavat pääosan kotitalouksien paperituotteista, miehet taas pääosan puu- ja rakennustavaroista. Naisilla on kuitenkin miehiä keskeisempi rooli niin paperituotteiden kuin puu- ja rakennustavaroiden hankintapäätöksissä. Niitä tehdessään naiset ottavat ympäristönäkökohdat miehiä useammin huomioon. Naisten käyttäytymiseen vaikuttavat myös miehiä voimakkaammin ympäristön normipaineet, minkä lisäksi naiset uskovat oman käyttäytymisensä todellisiin vaikutusmahdollisuuksiin. Tosin naistenkin ympäristöasenteiden ja todellisen käyttäytymisen välillä on ristiriitaa.

Valtaosa kuluttajista niin Suomessa kuin Suomen metsäteollisuustuotteiden päävientimarkkina-alueillakin hyväksyy nykyiset talousmetsien hakkuumenetelmät, mutta siten että metsien luonnonmukaisuus otetaan huomioon lisäämällä suojelumetsiä. Naisten keskuudessa tällä tavalla metsien käyttöön suhtautuvien kuluttajien osuus on miehiä suurempi. Mielenkiintoista myös on, että naiset olisivat miehiä valmiimpia maksamaan – puu- ja paperituotteiden hinnoissa – enemmän luonnonmukaisesta metsien käsittelystä ja avohakkuiden välttämisestä.

Vaikka naiset ovat miehiä ympäristötietoisempia, on ympäristökysymysten yleistieto edelleen molemmilla sukupuolilla vähäistä verrattuna informaatioon, jonka kuluttajat saavat markkinoinnin ja tuotteiden ostamisen yhteydessä, esim. tuoteselosteista. Eri tuotteisiin liittyvä informaatio perustuukin usein mielikuviin. Koska naiset ostavat valtaosan kotitalouksien paperituotteista ja ovat merkittävästi vaikuttamassa myös puu- ja rakennustavaroiden hankintapäätöksiin, naisten merkitys on otettava huomioon metsäteollisuuden lopputuotteiden markkinoinnissa. Siinä tulee korostaa erityisesti ympäristönäkökohtia. Lisäksi on huolehdittava siitä, että Suomi noudattaa kansainvälisesti sovittuja ympäristöystävällisiä metsien käsittelymenetelmiä. Ilman todellisia toimenpiteitä tehokaskaan markkinointi ei pure ympäristötietoisiin kuluttajiin.

Metsäteollisuuden lopputuotteiden kuluttajakäyttäytymisen sukupuoliroolit tulevat luultavasti hämärtymään. Tämä johtuu siitä, että mm. perheissä kotitöiden tekeminen tasoittuu, koska naisten taloudellinen ja sosiaalinen riippumattomuus lisääntyy. Naiset myös yksilöllistyvät yhä enemmän suhteessa perheeseen, joka ei enää useinkaan ole naisille yhteiskunnallisen aseman tärkein määrittäjä.

Naiset metsänomistajina

Metsänomistajatutkimusten mukaan noin kolmasosa metsänomistajista on naisia. Se on kuitenkin aliarvio naisten todellisesta osuudesta. Tutkimuksissa omistajan sukupuoli on näet määritelty puolisoiden yhteisesti omistamilla tiloilla ja perikuntien sekä yhtymien omistamilla metsälöillä metsäasioiden hoidosta vastaavan henkilön sukupuolen mukaan. Perikuntien metsäasioista vastaa nainen yhtä usein kuin mies, mutta vain viidesosalla puolisoiden yhteisesti omistamilla tiloilla ja kolmasosalla yhtymistä metsäasioista vastaa nainen. Jos puolisoiden yhteisesti omistamien tilojen ja yhtymien omistusoikeudet jakautuvat sukupuolten välillä tasan, niin naisten osuudeksi metsänomistajista voidaan arvioida yli 40 prosenttia.

Naiset myyvät puuta vähemmän ja harvemmin kuin miehet, mutta sukupuolella ei kuitenkaan ole itsenäistä vaikutusta puun tarjontaa selitettäessä. Naismetsänomistajien osuuden kasvuun liittyy kuitenkin eräitä muita huomioon otettavia näkökohtia, joista useat ovat yhteydessä naisten keskimääräistä pidempään elinikään. Tutkimuksen mukaan metsänomistajien taustapiirteistä ikääntymisellä on puunmyyntejä vähentävä vaikutus.

Naisista puolet eli selvästi miehiä suurempi osuus piti tilansa ensisijaisena käyttötarkoituksena virkistystä tai asumista. Myös metsälleen asettamissa tavoitteissa naiset korostavat miehiä enemmän virkistykseen liittyviä ja muita aineettomia näkökohtia. Virkistystavoitteiden vaikutuksista puun tarjontaan on kuitenkin vaikea antaa yksiselitteistä vastausta, koska mallilaskelmien mukaan virkistyskäyttäjien puunmyyntimäärien erot muihin tavoiteryhmiin – monitavoitteisia lukuunottamatta – verrattuna ovat pieniä. Lisäksi on huomattava, että sukupuolen ja tavoitteiden riippuvuussuhteet voivat muuttua ja että tavoitteiden muutos on vaikeasti ennustetavissa oleva tekijä.

Naisten osuuden kasvu heijastuu myös metsätalouden neuvontaorganisaatioiden toimintaan. Ryhmä- ja joukkoneuvontapalveluiden markkinointi kaipaakin lisäponnisteluja, jos naiset halutaan tavoittaa samassa suhteessa kuin miehet. Naismetsänomistajien tavoittamista voidaan pitää tarpeellisena monestakin syystä. Ensinnäkin metsien käsittelyä säätelevät normit ja yksityismetsätalouden toimintaympäristö ovat muuttuneet monin tavoin 1990-luvulla. Toiseksi neuvonta näyttäisi lisäävän metsänomistajien puunmyyntejä niin tutkimusten kuin käytännön neuvontakampanjoidenkin tulosten perusteella.

Ennusteiden mukaan naisten osuus metsänomistajista kasvaa edelleen. Sen metsätaloudellisia vaikutuksia on kuitenkin vaikea arvioida, koska sukupuolen ja metsätaloudellisen käyttäytymisen riippuvuussuhteissa voi tapahtua monia muutoksia. On kuitenkin luultavaa, että kuluttajakäyttäytymisen ohella metsätaloudellisessa käyttäytymisessä sukupuoliroolit tulevat hämärtymään.

Naiset metsäammattilaisina

Naisten osuus metsätoimihenkilöistä on noin kymmenesosa ja metsänhoitajista 15 prosenttia. Koska naiset ovat tulleet metsäalan työmarkkinoille vasta viime vuosiina, on ymmärrettävää että naiset ovat harvoin metsäjohtajina ja -päättäjinä. Naiset ja miehet työllistyvät eri organisaatioihin ja työtehtäviin. Naiset työskentelevät miehiä harvemmin metsäalan perinteisissä tehtävissä, ja tekevät toimisto- ja hallintotöitä miehiä useammin. Tutkimus ja opetus rekrytoivat naisia runsaasti. Tosin

se, että naisia on selvästi vähemmän vanhimmissa ikäluokissa vaikuttaa työtehtävien erilaisuuteen, sillä metsäammattilaisten ammattikuva on muuttunut monin tavoin viime vuosina. Tehtävien erilaisuus heijastaa myös ammatin luonnollista urakiertoa.

Arvoiltaan ja asenteiltaan nais- ja miesmetsäammattilaiset eivät juurikaan erotu toisistaan. Naiset ja miehet ovat yhtä lailla huolissaan metsäluonnon monimuotoisuuden säilymisestä, eivätkä kummatkaan sukupuolet ole valmiita luopumaan avohakkuista. Kumpikin sukupuoli on tyytymätön saamaansa koulutukseen, jonka haluttaisiin painottuvan enemmän ympäristöopetukseen ja sosiaalisiin taitoihin. Tämä heijastaa metsätalouden viimeaikaisen toimintaympäristön muutosta: ”metsän ja puiden” sijasta metsäammattilaisten arjessa korostuvat metsätalouden ympäristöasiat, joista keskustellaan metsänomistajien, muiden viranomaisten sekä tiedotusvälineiden ja kansalaisjärjestöjen edustajien kanssa.

Mikä sitten on naisten metsälalle tuoma lisäarvo? Tutkimusten mukaan naiset tuovat työyhteisöihin elementtejä, jotka ovat tärkeitä tekijöitä motivaation, työviihtyvyyden ja tehokkuuden kannalta. Metsäsektorin toimintaympäristön muutoksen vuoksi metsiä ja niiden käyttöä koskevat tavoitteet asetetaan yhä enevässä määrin yhdessä metsäsektorin eri sidosryhmien kanssa. Metsäsektorin kannalta tärkeää on, että naisten sosiaalisten taitojen välityksellä metsäsektorilla on mahdollisuus saada viestinsä uskottavammin perille. Sosiaalisten taitojensa vuoksi naisilla on näissäkin kysymyksissä tärkeä rooli.

Naisten osuus metsäammattilaisista on kasvussa, koska noin kolmasosa nykyään valmistuneista metsätoimihenkilöistä ja metsänhoitajista on naisia. Naisten kannattaakin hakeutua metsäalan koulutukseen, koska metsäammattien hoidossa tarvitaan jatkossa yhä enemmän naisten koulutuksessa suosimia mm. kieli- ja viestintätaitoja. Metsäalan työmarkkinoilla naisten ja miesten työtehtävät pysyvät luultavasti vielä suurelta osin erillisinä.

Lopuksi

Tutkimuksen tavoitteena oli tuottaa tietoa sukupuolten välisistä eroista metsäsektorilla. Tavoitteen saavuttamiseksi tutkimuksessa tarkasteltiin naisia metsäteollisuuden lopputuotekuluttajina, metsänomistajina ja puun myyjinä sekä metsäammattilaisina. Näin ollen tutkimus tuottaa melko kattavasti tietoa naisista metsäsektorilla, vaikka monia kysymyksiä jää vielä selvittämättä. Tutkimuksen ulkopuolelle jäivät mm. sellaiset mielenkiintoiset kysymykset kuin naiset metsävaikuttajina, metsäpolitiikan tekijöinä, marjastajina ja luonnossa liikkujina sekä naisten rooli metsäalan etu- ja kansalaisjärjestöissä. Tutkimusta ei myöskään kohdennettu metsähistorian kysymyksiin kuten kämppäemäntiin.

Tutkimuksen tulokset olivat pääosin ennako-odotusten mukaisia, joskin eräin osin myös yllätyksellisiä. Tällaisina tuloksina voidaan pitää naisten suurta merkitystä kotitalouksien puutavaratuotteiden ostopäätösten taustalla, naisten heikohkoa osallistuvuutta metsätalouden joukko- ja ryhmäneuvontaan sekä nais- ja miesmetsäammattilaisten samanlaista arvo- ja asenneilmapiiriä. Tutkimuksen tuloksia voidaan hyödyntää metsäpolitiikan suunnittelussa ja päätöksenteossa, metsäteollisuustuotteiden markkinoinnissa sekä metsäalan koulutuksen suunnittelussa.

- Aaltonen, E. 1964. Maaseudun kulttuuriperintö: kirjoitelmia perinteellisestä ja muuttuvasta talonpoikaiskulttuurista. WSOY, Porvoo. 199 s.
- Aho, H. 1992. Naisdiplomi-insinöörin ura: Osaamista ja ennakkoluuloja. Paino-merkki Oy. Helsinki. 92 s.
- Aitta, U. 1988. Miesten ja naisten tasa-arvon toteutuminen akavalaisessa työelämässä. Grafitex Oy. Helsinki. 48 s.
- Allén, T. 1991. Homo oeconomicus ja hänen naisensa – eli onko naistutkimus mahdollista taloustieteessä? Abstract: Homo oeconomicus and his women, that is, is feminist studies possible in economics? Kuluttajatutkimuskeskus. Keskustelualoitteita 1. 21 s.
- Anttalainen, M.L. 1993. Työelämä ja samapalkkaisuus. Julkaisussa: Varsa, H. (toim.). Turhaa työtä Suomi-neito? Naisten työ rakennemurroksessa. Sosiaali- ja terveysministeriön tasa-arvojulkaisuja. Sarja B: Tiedotteita 1/1993. s. 39–46.
- Asplund, G. 1986. Uran luominen. Miehet, naiset ja johtajuus. Kustannusosakeyhtiö Tammi. 209 s.
- Autio, J. 1986. Nainen ja kulutus tutkimuksen valossa. Kotitalous 10/86: 4–8.
- Cleaves, B.A. & Bennett, M. 1994. Holding size and behavior of nonindustrial private landowners: A cautious second look. Julkaisussa: Newman, D.H. & Aronow, M.E. (toim.). Forest economics on the edge. USDA, Forest Service, Southern Forest Experiment Station. s. 196–209.
- Cramer, J.S. 1991. Logit model for economists. Edward Arnold, a division of Hodder and Stoughton Limited, London-New York-Melbourne-Auckland. 110 s.
- DeMaris, A. 1993. Odds versus probabilities in logit equation: A reply to Roncek. Social Forces 71: 1057–1065.
- Gutek, B. & Larwood, L. 1987. Women's Career Development. Sage Publications. 191 s.
- Haavio-Mannila, E. 1990. Nainen yksilöllistyy ja itsenäistyy. Julkaisussa: Riihinen, O. (toim.). Suomi 2017. Keskinäinen henkivakuutusyhtiö Suomi, Gummerus. s. 443–457.
- Hankala, T. 1998. Metsänhoitajien palkkaerot yksityis- ja julkisella sektorilla. Metsänhoitaja 1/98. s. 18–21.
- Heiskanen, E. & Timonen, P. 1995. Ympäristötieto ja kulutusvalinnat. Osa 1. Suomalaisen ympäristötiedon taso. Kuluttajatutkimuskeskus, Työselosteita ja esitelmää 18. 41 s.
- & Timonen, P. 1996a. Ympäristötieto ja kulutusvalinnat. Loppuraportti: Kuluttajien ympäristötiedon tarve. Kuluttajatutkimuskeskus. Julkaisuja 9/1996. 57 s.
- & Timonen, P. 1996b. Ympäristötieto ja kulutusvalinnat. Osa 2. Informaatio-ohjauksen vaikuttavuus ja kohderyhmät. Kuluttajatutkimuskeskus. Työselosteita ja esitelmää 24/1996. 58 s.

- Hänninen, H. & Viitala E-J. 1994. Metsänomistuksen rakennemuutos ja metsätalouden edistämis toiminta. Julkaisussa: Ovaskainen, V. & Kuuluvainen, J. (toim.). Yksityismetsänomistuksen rakennemuutos ja metsien käyttö. Metsäntutkimuslaitoksen tiedonantoja 484: 75–105.
- & Karppinen, H. 1996. Kansalaismielipide metsien suojelusta ja talouskäytöstä. Metsätieteen aikakauskirja – Folia Forestalia 1/1996: 27–39.
- Hänninen-Salmelin, E. 1991. Naisjuristit muuttuvassa työympäristössä. Gummerus. Jyväskylä. 84 s.
- Högbacka, R. 1995. Naisena maaseudulla: tutkimus naisten asemasta erilaisilla maaseutualueilla. Helsingin yliopisto, Mikkelin maaseudun tutkimus- ja koulutuskeskus, julkaisuja 41. 49 s.
- Ihalainen, R. 1987. Nainen metsänhoitajana. Summary: Woman as a forester in Finland. Folia Forestalia 698. 32 s.
- 1990. Rakennemuutokset yksityismetsänomistuksessa. Katsaus Suomessa 1960–89 tehtyihin tutkimuksiin. Summary: Changes in Finnish nonindustrial private forest ownership: A survey of the literature 1960–89. Folia Forestalia 750. 52 s.
- 1992. Yksityismetsänomistuksen rakenne 1990. 1992. Metsäntutkimuslaitoksen tiedonantoja 405. 41 s.
- Ilmakunnas, S. 1989. Naisten työn tarjonnasta Suomessa: Työvoimareservistä kokopäivätyöhön. Julkaisussa: Naiset, työ ja talous. Työväen taloudellinen tutkimuslaitos. Katsaus 1989/1. 15 s.
- Jallinoja, R. 1989. Naiset 90-luvun kynnyksellä. Teoksessa Oletko valmis? Seitsemän puheenvuorua suomalaisten kriittisyydestä. EVA. Helsinki.
- 1997. Naiset, Miehet, Mielipide. Julkaisussa: Suhonen, P. (toim.). Yleinen mielipide. Tammi. s. 19–31.
- Juslin, H. 1975. Selection of building materials for detached houses. Marital roles and communication behavior in decision making. Seloste: Päätöksenteko ja kommunikaatiokäyttäytyminen omakotitalon rakennusmateriaalien valinnassa. Communicationes Instituti Forestalis Fenniae. 169 s.
- Järveläinen, V-P. 1974. Yksityismetsänomistajien metsätaloudellinen käyttäytyminen. Summary: Forestry behaviour of private forest owners in Finland. Folia Forestalia 222. 190 s.
- 1978. Yksityismetsätalouden seuranta. Metsälöötökseen perustuvan tietojärjestelmän kokeilu. Summary: Monitoring the development of Finnish private forestry. A test of an information based on a sample of forest holdings. Folia Forestalia 354. 55 s.
- 1988. Hakkuumahdollisuuksien käyttöön vaikuttavat tilakohtaiset tekijät maan länsi- ja itäosissa. Summary: Factors affecting the use of the allowable cut in western and eastern parts of Finland. Folia Forestalia 707. 64 s.
- Kandolin, I. 1991. Naisten ja miesten palkkaerot ja palkkatyytyväisyys. Työ ja ihminen 1991(3): 258–276.
- Karppinen, H. 1998. Objectives of non-industrial private forest owners: differences and future trends in southern and northern Finland. Journal of Forest Economics 4(2): 147–174.

- Hänninen, H. & Ripatti, P. 1994. Mail inquiry vs. personal interview – the problem of reliability and non-response. *Scandinavian Forest Economics* 35: 110–130.
- Kauppinen-Toropainen, K. 1991. Miehet naisvaltaisissa ja naiset miesvaltaisissa ammateissa: ainokaisaseman analyysi. *Työ ja ihminen* 1991(3): 218–238.
- 1993. Naisjohtajuus, mielikuvat ja työyhteisödynamiikka Julkaisussa: Var-sa, H. (toim.). Turhaa työtä Suomi-neito?. Sosiaali- ja terveysministeriön tasa-arvojulkaisuja. Sarja B: Tiedotteita 1/1993.
- Kuuluvainen, J. 1989. Nonindustrial private timber supply and credit rations. *Microeconomic foundations with empirical evidence from the Finnish case*. Swedish Agricultural University, Department of Forest Economics. Report 85. 244 s.
- Loikkanen, H.A. & Salo, J. 1983. Yksityismetsänomistajien puuntarjonta-käyttätymisestä. Summary: The timber supply behaviour of the private nonindustrial forest owners in Finland. *Metsäntutkimuslaitoksen tiedonantoja* 112. 100 s.
- & Ovaskainen, V. 1994. Yksityismetsänomistajien puunmyynteihin vaikuttavat tekijät. Julkaisussa: Ovaskainen, V. & Kuuluvainen, J. (toim.). Yksityismetsänomistuksen rakennemuutos ja metsien käyttö. *Metsäntutkimuslaitoksen tiedonantoja* 484: 45–59.
- & Tahvonen, O. 1997. Testing the forest rotation model: Evidence from panel data. *Metsäntutkimuslaitoksen tiedonantoja* 644. 36 s.
- Kärkkäinen, S. & Toivanen, E. 1995. Uudistusalalla: naismetsänhoitajien elämää vuodesta 1918. *Naismetsänhoitajat ry.* 134 s.
- Lidestav, G. 1998. Women as non-industrial private forest landowners in Sweden. *Scandinavian Journal of Forest Research* 13: 66–73.
- Maddala, G.S. 1983. *Limited-dependent and qualitative variables in econometrics*. Cambridge University Press. 401 s.
- Metsänhoitajaliiton työmarkkinakatsaus 1997.
- Moisander, J. 1996. Attitudes and ecologically responsible consumption. *Tilastokeskus. Tutkimuksia* 218. 159 s.
- Naiset ja miehet numeroina. 1997. *Tilastokeskus*. 9 s.
- Nieminen, M. 1994. Väestöpyramidi – menneisyyden peili. Julkaisussa: Sailas, R. & Mikkonen, S. (toim.). 55+ Katsaus ikääntyvien elinoloihin. *SVT Elinolot* 1994:1. *Tilastokeskus & STAKES*. s. 32–46.
- Nummenmaa, A.R. & Vanhalakka-Ruoho, M. 1985. Toisen sukupuolen ammat-tiin suuntautuminen. *Työvoimapolitiittisia tutkimuksia nro 55*. *Työvoimami-nisteriö*. 253 s.
- 1996. Koulutus, sukupuoli ja elämänkulku. Nuoruudesta aikuisuuteen yhteiskunnallisessa muutoksessa. *Työministeriö. Työpoliittinen tutkimus nro* 149.
- Ovaskainen, V. & Kuuluvainen, J. (toim.). 1994. Yksityismetsänomistuksen rakennemuutos ja metsien käyttö. *Metsäntutkimuslaitoksen tiedonantoja* 484. 144 s.

- & Ripatti, P. 1994. Johdanto. Julkaisussa: Ovaskainen, V. & Kuuluvainen, J. (toim.). Yksityismetsänomistuksen rakennemuutos ja metsien käyttö. Metsäntutkimuslaitoksen tiedonantoja 484: 7–11.
- & Ripatti, P. 1998. Metsäverojärjestelmän muutos, siirtymäkauden verovallinnat ja yksityismetsänomistajien puunmyynnit. Metsätieteen aikakauskirja – Folia Forestalia 2/1998: 179–194.
- Riihinen, P. 1991. Metsätalous runsauden yhteiskunnassa. *Academia Scientiarum Fennica. Vuosikirja – Year Book 1991–1992*: 121–127.
- Ripatti, P. & Järveläinen, V-P. 1997. Forecasting structural changes in non-industrial private forest ownership in Finland. *Scandinavian Forest Economics* 36: 215–230
- Ruotsalainen, M. 1997. Metsänomistajakoulutus ja -neuvonta. Julkaisussa: Häyrynen, M. (toim.). *Tapion taskukirja. 23. uudistettu painos. Metsälehti kustannus.* s. 125–129.
- Sairinen, R. 1996. Suomalaiset ja ympäristöpolitiikka. Tilastokeskus. *Tutkimuksia* 217. 179 s.
- Strupstads, L.M. 1991. Den tause skogeier. En analyse av kvinnelige skogeieres aktivitetsnivå og deltagelse I skogbruket. Telemark Research Foundation. Rapport nr. 43. 91 s
- Suhonen, P. 1997. Yleinen mielipide 1997. Hanki ja jää. Tammi. Helsinki. 271 s.
- Tanskanen, E. 1997. Suomalaiset ja ympäristö kansainvälisestä näkökulmasta. Abstract: Environmental concern cross country comparisons. Tilastokeskus. *Tutkimuksia* 225. 153 s.
- Valtonen, K., Juslin, H. & Laine, P. 1995. Metsäteollisuuden vihreät markkinat. Metsäntutkimuslaitoksen tiedonantoja 578. 145 s.
- Juslin, H. & Meriluoto, H. 1997. Metsäteollisuuden vihreät kuluttajat. Metsäntutkimuslaitoksen tiedonantoja 658. 158 s.

Kirjoittajat

Kaipainen, Jaana, MMM

Jaana Kaipainen toimii Puun aika -projektin tiedottajana Suomen Metsäyhdistyksessä. Aiemmin hän on työskennellyt Kanadassa metsänhoitotieteen tutkimusten parissa ja Metsäntutkimuslaitoksessa metsäekonomian eri tutkimusprojekteissa.

Suomen Metsäyhdistys, Salomoninkatu 17 B, 00100 Helsinki.
Puh. 09–685 0880, sähköposti: jaana.kaipainen@smy.fi

Ripatti, Pekka, FT

Pekka Ripatti on Metsäntutkimuslaitoksen metsäpolitiikan ja -ekonomian tutkija. Hänen erikoisosaamistaan ovat otantaan perustuvat, ns. survey-tutkimukset. Hän on julkaissut useita tutkimuksia metsänomistajien käyttäytymisestä ja metsänomistuksen rakenteesta.

Metsäntutkimuslaitos, Helsingin tutkimuskeskus, Unioninkatu 40 A,
00170 Helsinki. Puh. 09–8570 5347, sähköposti: pekka.ripatti@metla.fi

Valtonen, Kari, MMM

Kari Valtonen toimii Metsäntutkimuslaitoksessa metsäteollisuustuotteiden markkinatutkijana. Hänen erikoisalaansa ovat kuluttajakäyttäytyminen ja organisaatioiden ostokäyttäytyminen metsäsektorilla. Näiltä aloilta hän on julkaissut useita tutkimuksia ja opettanut niitä Helsingin yliopistossa.

Metsäntutkimuslaitos, Helsingin tutkimuskeskus, Unioninkatu 40 A,
00170 Helsinki. Puh. 09–8570 5753, sähköposti: kari.valtonen@metla.fi

Puunmyyntitodennäköisyyksiä selittävien logit-mallien estimointitulokset erikseen naisille ja miehille.

Muuttuja	Naiset		Miehet	
	Kerroin (W-arvo)	Vedon- lyönti- suhde	Kerroin (W-arvo)	Vedon- lyönti- suhde
Vakio	-1,07 (-0,60)	0,34	-3,51 (-3,64)	0,03
Hinta	0,91 (2,15)	2,49	0,60 (2,84)	1,83
Viivästetty hinta	-0,91 (-1,93)	0,40	-0,46 (-1,94)	0,63
Omistajan ikä	-0,16 (-1,83)	0,85	-0,22 (-4,88)	0,80
Metsäpinta-ala	0,08 (3,45)	1,09	0,09 (6,92)	1,10
Metsäneuvonta	0,50 (2,21)	1,64	0,29 (3,51)	1,33
Tilan omistusmuotona yhteisomistus (perhemetsälö, 0-tapaus)	-0,22 (-0,85)	0,80	-0,49 (-2,97)	0,61
Tilan ensisijaisena käyttötarkoituksena virkistys tai asuminen (maa- tai metsätalous, 0-tapaus)	-0,37 (-1,31)	0,69	-0,41 (-2,55)	0,66
Havaintoja	338		1259	
Hosmer–Lemeshow-yhteensopivuustesti	6,202		10,044	
Vapausasteista	8		8	
Merkitsevyystaso	0,625		0,262	

ISBN 951-40-1610-6
ISSN 0358-4283
Hakapaino 1998